

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІВЕНТ-ІНДУСТРІЙ КУЛЬТУРОЛОГІЇ
ТА МУЗЕЄЗНАВСТВА**

**Бакалаврська робота на тему:
КУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ В СИСТЕМІ РОБОТИ З ДІТЬМИ**

Виконала: студентка IV курсу спеціальності 034 Культурологія
освітньо-професійної програми «Культурологія»

Галай О.В.

Науковий керівник: завідувач кафедри,
кандидат педагогічних наук, проф. **Виткалов В.Г.**

РІВНЕ – 2025 Р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
 РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	 7
1.1.Поняття «культурні практики» в контексті дошкільної педагогіки як проблема наукових досліджень.....	7
1.2.Психологічні особливості дітей старшого дошкільного віку.....	13
1.3.Сучасний стан використання культурних практик у розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку в ЗДО.....	19
 РОЗДІЛ ІІ. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ КУЛЬТУРНОЇ ОБІЗНАНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ ВПРОВАДЖЕНИХ КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК.....	 28
2.1.Діагностика рівнів розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку.....	28
2.2. Методика впровадження культурних практик щодо розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку.....	40
2.3. Аналіз результатів експериментального дослідження.....	49
 ВИСНОВКИ.....	 60
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	69

ВСТУП

Актуальність. Культура є невід'ємною частиною розвитку особистості, і для її формування важливим є збереження та розвиток культурних традицій та практик. У сучасному світі, що характеризується швидкими соціокультурними змінами, навчальні заклади, зокрема заклади дошкільної освіти (ЗДО), виступають важливими осередками, де закладаються основи культурної ідентичності дитини. Культурні практики у системі роботи з дітьми в ЗДО набувають особливого значення, адже саме в цьому віці дитина починає пізнавати навколишній світ, формувати свої перші уявлення про культуру, традиції та цінності, що є основою її подальшого соціокультурного розвитку.

Дошкільний вік – це період інтенсивного розвитку когнітивних, емоційних та соціальних процесів. На цьому етапі дитина набуває важливих навичок, що стосуються як міжособистісної взаємодії, так і засвоєння культурних норм і практик. Специфіка дошкільної освіти полягає в інтеграції різноманітних видів діяльності, зокрема, ігрової, пізнавальної, художньої, що сприяють формуванню у дітей не лише основ знань, а й здатності до творчого самовираження та сприйняття культурних явищ.

Культурні практики в ЗДО охоплюють різноманітні напрямки, серед яких важливе місце займають художньо-естетичні, мовні, народні, релігійні та соціокультурні традиції. Через включення дітей до різноманітних видів культурної діяльності – від виконання народних пісень до вивчення традицій святкування – вихователі створюють умови для розвитку емоційної чутливості, толерантності та взаємоповаги до різних культур. Водночас, ці практики сприяють формуванню у дітей почуття приналежності до певної культурної спільноти, що має значення для розвитку національної ідентичності та світогляду.

З огляду на сучасні вимоги до дошкільної освіти, що акцентують увагу на інтегрованому підході та розвивальному навчанні, культурні практики в

ЗДО повинні бути спрямовані на забезпечення гармонійного розвитку дітей, враховуючи індивідуальні особливості кожної дитини та її культурну спадщину. Впровадження таких практик в освітній процес є важливою складовою формування не лише інтелектуальних та творчих здібностей дітей, але й їх емоційного інтелекту, що необхідно для адаптації в різних культурних середовищах.

Таким чином, культурні практики в ЗДО є важливою частиною освітнього процесу, що формує у дітей базові уявлення про навколишній світ та допомагає їм стати частиною культурної традиції, при цьому відкриваючи нові горизонти для їх подальшого розвитку.

В процесі дослідження були використані праці: Н. А. Бабенко [2], В. Ю. Биков [3], Н. О. Головань [5], І. О. Дворак [7], Т. Н. Доронова [9], Є. В. Жученко [15], А. В. Зозуля [18], Т. В. Коломієць [21], О. Л. Кононко [22], Г. Л. Лисенко [25], Г. О. Підкурманна [33], І. П. Подоляк [34], Е. М. Торошилова [40], Н. Чушак [43], О. А. Шикирінська [46], Л. В. Ярошевська [47].

Мета бакалаврської роботи – науково обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність впровадження культурних практик щодо розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку.

Відповідно до мети нами було поставлено і виконано такі **завдання**:

- виявити інформаційну базу наукового пошуку;
- проаналізувати поняття «культурні практики» в контексті дошкільної педагогіки як проблема наукових досліджень;
- охарактеризувати психологічні особливості дітей старшого дошкільного віку;
- охарактеризувати сучасний стан використання культурних практик у розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку в ЗДО;
- здійснити діагностику рівнів розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку;

- розробити методику впровадження культурних практик щодо розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку;
- навести та проаналізувати результати змін у рівні розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку.

Об'єктом бакалаврської роботи є процес розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку.

Предметом бакалаврської роботи є культурні практики в системі роботи з дітьми.

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз (історико-педагогічний, порівняльний) філософської, психологічної, педагогічної літератури для розкриття сутності й особливостей розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку, моделювання та проектування для визначення логічної структури дослідження й розробки моделі освітньо-виховної роботи з дітьми; *емпіричні* – спостереження, опитування дітей, бесіда, тестування для виявлення рівнів розвитку культурної обізнаності дітей дошкільного віку; констатувальний, формувальний та контрольний етапи педагогічного експерименту для перевірки результативності системи роботи з розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку за допомогою впровадження культурних практик; *математичні методи* для обробки та інтерпретації результатів дослідження.

Базою дослідження виступив ЗДО «Росинка» (Сарненський район). Для проведення експерименту було залучено 30 дітей старшого дошкільного віку, 4 вихователі, 2 помічники вихователя, психолог, 30 батьків дітей. Результати проведеного експерименту описані у відповідному розділі (II) бакалаврської роботи.

Наукова новизна дослідження полягає в інтеграції сучасних підходів до організації культурних практик в системі роботи з дітьми в ЗДО, що дозволяє більш детально дослідити їх вплив на соціокультурний розвиток дошкільників. Вперше в контексті української дошкільної освіти пропонується комплексний підхід до використання культурних практик, що

охоплює різні види діяльності: від музичних і художніх практик до знайомства з народними традиціями та святами. Такий підхід розглядається як інструмент розвитку не лише знань про культуру, а й емоційного та соціального інтелекту дітей, сприяючи формуванню у них толерантності, міжкультурного діалогу та соціальної адаптації.

Практичне значення дослідження полягає в розробці методичних рекомендацій для вихователів ЗДО щодо впровадження культурних практик у повсякденну діяльність дітей. Зокрема, дослідження допомагає визначити ефективні методи та прийоми використання культурних елементів у навчально-виховному процесі, що сприяють розвитку у дітей творчих здібностей, емоційної чутливості та соціальної активності. Практичні рекомендації орієнтовані на розширення спектра культурних діяльностей, які можуть бути впроваджені в освітній процес, зокрема, через інтеграцію народних традицій, мистецтва та обрядів, що забезпечить всебічний розвиток дітей.

Методичні матеріали, розроблені автором, можуть бути впроваджені у масову практику роботи закладів дошкільної освіти. Результати дослідження можуть застосовуватися у процесі підготовки та перепідготовки фахівців спеціальності 012 «Дошкільна освіта».

Апробація матеріалів здійснювалася у різних формах, зокрема на:

- *практичних заняттях* під час здобуття професійної освіти на спеціальності «Культурологія» у Рівненському державному гуманітарного університеті;
- *власній професійній діяльності* у ЗДО КТ № 9 «Росинка» (Сарненський район);
- **публікації статті** на тему: **Галай О.В.** Сучасний стан використання культурних практики у розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку в закладі дошкільної освіти. *Актуальні питання культурології*. Вип. 24. Рівне: РДГУ, 2025. С. прийнято до друку.
- **науковому дослідженні**, поданому для участі у I-II турах Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт зі спеціальності 034

«Культурологія» в РДГУ у формі окремого наукового дослідження «Культурні практики в контексті дошкільної педагогіки крізь призму наукових досліджень» (2 др. а.), а також на наукових конференціях різних рівнів, зокрема:

● **Галай О.В.** – здобувачка ОС «Бакалавр» спец. 034 «Культурологія», РДГУ – Культурні практики у роботі з різними категоріями дітей: *Сучасні соціокультурні процеси: філософсько-аксіологічний дискурс*: Програма V всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 12.11.2024 року: Полтава: ПНПУ ім. В.Г.Короленка, 2024. С. 28 [46 с.].

● **Галай О.В.** – здобувачка ОС «Бакалавр» спец. 034 «Культурологія», РДГУ – Культурні практики у роботі з дітьми: *Євроінтеграційні процеси в сучасній Україні в час війни: освітній і культурно-мистецький вимір*: XX міжнар. наук.-практ. конф., м. Рівне, 21-22 листоп., 2024 року: програма / Укл.: С.В.Виткалов, В.Г.Виткалов. Рівне: РДГУ, 2024. С. 38 [40 с.].

● **Галай О.В.** – здобувачка ОС «Бакалавр» спец. 034 «Культурологія», РДГУ – Музичне виховання дитини в умовах позашкільного закладу в умовах війни: *Молоді музикознавці: XIV міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Київ, КМAM ім. Р.М.Глієра, 28-30.03.2025 р. Київ, 2025. С.27 [47 с.].

● **Галай О.В.** – здобувачка ОС «Бакалавр» спец. 034 «Культурологія», РДГУ. – Робота з дітьми в умовах війни: особливості, напрями, форми, проблеми: *Професійна мистецька освіта: науково-методичні аспекти*: Всеукр. наук.-практ. конф., 19-20.02.2025 року, м. Київ, Академія мистецтв ім. П.Чубинського, 2025 р.: Програма. Київ, 2025. С. 27 [38 с.].

● **Галай О.В.** – здобувачка ОС «Бакалавр» спец. 034 «Культурологія», РДГУ – Особливості роботи з дітьми в умовах західноукраїнської локації: власний досвід організації: *Культура і мистецтво в освітньому вимірі: досвід та інновації: I всеукр. наук.-практ. конф.*, м. Калуш, 13.05.2025 року. Калуш-Івано-Франківськ: Програма. Калуш, 2025. С. [с.]. прийнято до друку.

● **Галай Ольга** – здобувачка ОС «Бакалавр» спец. 034 «Культурологія», РДГУ – Діти в умовах війни: організаційні аспекти роботи з ними: *Полілог культур: філологічна та культурологічна освіта в контексті*

сталого розвитку: міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернігів, Чернігівський нац. ун-т «Чернігівський колегіум ім. Т.Г.Шевченка»: 24-25 квіт. 2025 року: програма. Чернігів, 2025. С. 38 [49 с.].

● **Галай Ольга** – здобувачка ОС «Бакалавр» спец. 034 «Культурологія», РДГУ – Специфіка організації освітнього простору в роботі з дітьми: власний досвід реалізації: *Філософія культурно-мистецької освіти: IV всеукр.наук.-практ. конф.*, м. Київ, 27-28.03.2025 р. Київ : КНУКіМ, 2025. С.17 [23 с.].

● **Галай Ольга** – здобувачка ОС «Бакалавр» спец. 034 «Культурологія», РДГУ – Діти як соціально-демографічна група в структурі культурної діяльності: регіональний вимір: *Звітна наук. конф. професорсько-викладацького складу, здобувачів вищої освіти*. За 2024 рік. Рівне, 15-16 трав. 2025 р.: Програма. Рівне: РДГУ, 2025. С. [с.].

● **Галай Ольга** – здобувачка ОС «Бакалавр» спец. 034 «Культурологія», РДГУ – Сучасні аспекти виховної підготовки дітей дошкільного віку: інноваційні форми та очікувані результати. *Острозькі культурологічні читання: Програма конф.*, 04 квіт. 2025 р., м. Острог. Острог, 2025. С. 6 [6 с.].

● **Галай Ольга** – здобувачка ОС «Бакалавр» спец. 034 «Культурологія», Рівненський державний гуманітарний університет – Регіональні дошкільні заклади у роботі з дітьми: пам'яткоохоронний сегмент. *Актуальні питання пам'яткоохоронної діяльності в контексті соціоекономічного відновлення України: міжнар. наук.-практ. конф.*, 25.05.2025 року, м. Київ. Київ, 2025. С. [с.]. прийнято до друку.

Структура та обсяг роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел (50 найменувань) та додатків.

У Вступі розглянуто актуальність теми, визначено її мету і завдання, наукову новизну і практичну значимість дослідження; предмет і об'єкт наукового пошуку, його методологію, апробацію матеріалів дослідження.

В Основній частині роботи, що складається з двох розділів, у яких розглянуто основний зміст роботи, зокрема й експериментальну та констатуючу складову.

У Висновках підведено загальні підсумки стосовно проведеного наукового пошуку та оприлюднення його результатів. Загальний обсяг бакалаврської роботи (без додатків) складає 72 сторінки; список використаної літератури нараховує 50 назв.

У додатках наведено окремі результати дослідження. Вони розміщені на сторінках.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.

1.1. Поняття «культурні практики» в контексті дошкільної педагогіки як проблема наукових досліджень

Термін «культурні практики» увійшов у науковий обіг у 70-і роки ХХ століття завдяки культурологічно-соціологічним працям представників Бірмінгемської школи. Вони досліджували культурні практики, такі як туризм, реклама, шопінг, футбол та інші, що пов'язані з повсякденним життям людини, і показали, що цей світ є комфортним і зрозумілим у своїх межах, саме в ньому відбувається сенсотворення, а не у сфері «високої культури», яка працює з ідеалами та Абсолютом. На відміну від масової культурної індустрії, що маніпулює свідомістю людини, спекулюючи на її потребах у сексі, їжі, відпочинку, бажаннях, стереотипах, популярна культура з її чуттєвою тілесністю та сентиментальністю несе в собі смисли, не менш важливі, ніж висока культура. Концепт «культурні практики» розроблявся в контексті дослідження популярної культури [7, с. 246].

З початку методології дослідницької програми Culture Studies культурні практики стали розумітися як очевидний і зрозумілий смисловий горизонт діяльності індивіда. У Culture Studies акцент було перенесено з аналізу панівної культури на дослідження індивіда, який, завдяки культурним практикам, має певну свободу, будучи частиною загальних структур. Завдяки культурним практикам індивід набуває впевненості в собі, може протистояти тиску панівної культури та обирати свою траєкторію розвитку. Аналіз смислового горизонту існування індивіда через культурні практики, зміщення аналізу до індивідуальної перспективи Стюарт Холл назвав переходом від структуралізму до культуралізму [7, с. 247].

Парадигма постмодернізму змінила ставлення до повсякденності як до звичайного, буденного, іноді безрадісного й невизначеного фону буття,

перетворивши її на середовище, де відбувається соціалізація індивіда та формуються основні форми комунікації з соціумом. Тому повсякденність стала об'єктом глибокого наукового аналізу. Концепт «культурні практики», введений представниками Бірмінгемської школи культурологічного аналізу в 70-і роки XX століття, дозволив вивчати повсякденність як частину культури в її багатогранності й комплексності.

Соціалізація людини пов'язана з такими несвідомими аспектами повсякденного досвіду, як прогулянки й шопінг, фотографія й подорожі, читання й спілкування, мода й реклама, кухня й автомобілі, соціальні мережі й комп'ютерні ігри, музика й телебачення. Ми отримуємо враження і обговорюємо їх, говорячи про ігри, серіали, нові бренди одягу й актуальні виставки. Поняття «культурні практики» фіксує різноманіття форм і явищ культурного життя, допомагаючи систематизувати їх для створення адекватного уявлення про їх історичну вкоріненість і прогнозування шляхів розвитку культури. Теоретичне осмислення культурних практик формує здатність до свідомої орієнтації в культурному полі та необхідність усвідомлення себе не лише спостерігачем, але й активним учасником культурного процесу [21, с. 22].

На відміну від феноменологічної соціології А. Шюца, який вважав стереотипність, інтерсуб'єктивність, циклічність, консерватизм, часову і просторову визначеність основними характеристиками повсякденності, а сам світ повсякденного життя визначав як привілейовану нерелексивну практичну очевидність, опосередковану попереднім знанням, представники дослідницької програми Culture Studies трактували її як місце утворення нового смислу. Німецький дослідник Бернхард Вальденфельс також уявляв повсякденність як плавильний тигель, що перетворює все неосвоєне й непізнане на близьке та рідне, забезпечуючи таким чином стабільність і цілісність людського світу. Він вважав, що повсякденність є динамічною сферою, де людина виходить за межі звичного стандартизованого світового порядку, наближаючись до незнаного. На відміну від таких форм людського

буття, як мистецтво, наука, література, світ повсякденності опирається на тілесно-предметне переживання дійсності.

З нашої точки зору, поняття «культурні практики» фіксує нові аспекти функціонування сучасної культури, як її колективне споживання та створення (про що буде сказано пізніше), що вимагає естетизації навколишнього середовища і театралізації поведінки [25, с. 54].

Сучасна дошкільна педагогіка дедалі більше зосереджується на формуванні культурних компетентностей у дітей, що потребує глибшого розгляду поняття «культурні практики». Це поняття охоплює сукупність діяльностей, традицій і звичаїв, що передаються від покоління до покоління та сприяють соціалізації дитини. Культурні практики формують у дітей цінності, моральні норми та поведінкові моделі, що є основою для подальшого розвитку особистості. Наукові дослідження в галузі педагогіки та культурології наголошують на значущості цих практик у вихованні дошкільнят [3, с. 67].

Термін «культурні практики» має широке трактування у різних наукових підходах. Вони розглядаються як сталі форми поведінки, що мають символічне значення і відтворюються у соціокультурному просторі [6, с. 78].

У дошкільній педагогіці культурні практики охоплюють широкий спектр взаємодій, які включають виховні традиції, ігри, мистецтво, мовлення, міжособистісні комунікації та соціальну поведінку дітей у різних контекстах [26, с. 54].

Культурні практики можна поділити на формальні (заплановані педагогічні заходи, освітні програми, традиції дошкільного закладу) та неформальні (повсякденне спілкування, самостійні ігри, участь у сімейних традиціях). У цьому контексті важливо розглядати культурні практики як динамічний процес, що адаптується до соціальних змін і трансформацій сучасного суспільства [35, с. 70].

Культурні практики відіграють важливу роль у формуванні особистості дитини, оскільки вони сприяють розвитку соціальної компетентності,

емоційного інтелекту та мовленнєвих навичок. Залучення дітей до культурних практик дозволяє їм засвоювати основи спілкування, взаємодії, емпатії та толерантності [42, с. 80].

Одним із найефективніших способів впровадження культурних практик у дошкільному віці є використання традиційних народних ігор, казок, мистецтва та фольклору. Наприклад, народні казки не лише розважають дітей, а й несуть у собі виховні моменти, що допомагають зрозуміти моральні цінності, такі як добро, чесність, справедливість та взаємодопомога. Також до культурних практик відносяться колективні форми діяльності, зокрема участь у святкуванні календарних свят, виконання традиційних пісень і танців, які сприяють формуванню культурної ідентичності дитини [25, с. 76].

Науковці наголошують, що культурні практики є невід'ємною складовою освітнього процесу в дошкільних закладах. Останні дослідження показують, що включення дітей у різноманітні культурні заходи сприяє розвитку творчого мислення та формуванню соціальної активності.

Зокрема, роботи Г. Л. Лисенко та І. П. Подоляк доводять, що впровадження культурних практик у дошкільні заклади сприяє збагаченню соціального досвіду дітей та їхньому кращому адаптуванню до шкільного навчання [25, с. 77].

Культурні практики в контексті дошкільної педагогіки є фундаментальним напрямком, який зачіпає не тільки питання освіти, але й виховання, соціалізації та формування особистості дитини. В Україні ця проблематика вивчається як з історичної, так і з сучасної перспективи, що дозволяє простежити еволюцію розуміння ролі культури в розвитку дітей. Одним із найвидатніших українських педагогів, який вніс значний вклад у цю сферу, був В. Сухомлинський. Його праця «Серце віддаю дітям» є не просто педагогічним трактатом, але й філософією виховання, де культура розглядається як життєва необхідність для гармонійного розвитку дитини. В. Сухомлинський підкреслював, що через мистецтво, музику, літературу і

традиції діти не тільки вчать, але й виховують у собі любов до свого народу, його історії та традицій [37, с. 54].

Вивчення культурних практик в дошкільній освіті не обмежується минулим. Сучасна дослідниця Н. Чушак вносить значний вклад у розуміння культурних практик через призму культури пам'яті. Вона досліджує, як через історії, традиції та спогади можна сформувати в дітей усвідомлення своєї культурної ідентичності, що є особливо важливим у глобалізованому світі. Чушак аналізує, як дошкільні установи можуть стати осередками для збереження та передачі культурних цінностей, особливо в умовах сучасних соціокультурних змін [43, с. 78].

Л. Лохвицька, інший важливий гравець у сфері дошкільної педагогіки, зосередила свої дослідження на практичному застосуванні культурних практик. Вона розробляла методики для оцінки впливу цих практик на розвиток дітей, пропонуючи педагогам конкретні інструменти для інтеграції культурних елементів у навчальні програми. Її роботи демонструють, як можна використовувати культуру не тільки для розваги, але й для розвитку когнітивних, соціальних та емоційних навичок у дітей дошкільного віку [27, с. 90].

І. Єременко вніс свій вклад у цю науку, досліджуючи адаптацію культурних практик для дітей з особливими освітніми потребами. Його праці підкреслюють важливість інклюзивного підходу, де культурні практики стають інструментами для більш інтегрованого розвитку дітей, враховуючи їхні унікальні потреби. Єременко показує, як культура може служити мостом для соціалізації та взаємодії між дітьми різних можливостей [14, с. 67].

Українські вченікладають багато зусиль у розуміння та впровадження культурних практик у дошкільну освіту. Вони досліджують не тільки як ці практики можуть бути впроваджені, але й як вони впливають на різні аспекти розвитку дитини. Через їхні дослідження стає очевидним, що культурні практики є не тільки частиною навчального плану, але й фундаментом для

формування особистості, яка поважає свою культурну спадщину та є відкритою до культурного різноманіття.

Таким чином, культурні практики в дошкільній педагогіці залишаються актуальною і важливою темою для наукових досліджень в Україні. Вони відображають глибоку повагу до національної культури і водночас сприяють розумінню та прийняттю глобального культурного контексту, що є ключовим для формування гармонійної особистості в сучасному світі.

Також актуальною є проблема збереження та передачі культурних традицій у контексті глобалізації. Деякі дослідження вказують на зменшення впливу традиційної культури на виховання дітей та необхідність розробки сучасних педагогічних методик, які б гармонійно інтегрували культурні елементи у сучасний освітній простір [34, с. 109].

Практичне застосування культурних практик у дошкільній педагогіці вимагає розробки ефективних методик та підходів. Серед них:

1. Використання інтерактивних методів навчання (театр, драматизація казок, участь у ритуалах та обрядах);
2. Залучення до етнографічних проєктів (вивчення місцевих традицій, знайомство з історією рідного краю);
3. Інтеграція культурних елементів у різні види діяльності (музика, образотворче мистецтво, танці, ремесла);
4. Організація спільних заходів за участю батьків для передачі сімейних традицій.

Отже, культурні практики є важливим інструментом у дошкільній педагогіці, який забезпечує гармонійний розвиток дитини. Вони сприяють інтеграції дитини у соціокультурний простір, формуванню її особистісної ідентичності, збагаченню мовного середовища та розвитку соціальних навичок. Подальші дослідження у цій сфері можуть зосереджуватися на розробці нових методик впровадження культурних практик у освітній процес з урахуванням сучасних викликів та змін у суспільстві. Дослідження культурних практик у дошкільній педагогіці виявляють їхню ключову роль у

формуванні особистості дитини, сприяючи розвитку її культурної ідентичності, когнітивних, соціальних та емоційних навичок. Ці практики не лише зберігають та передають культурну спадщину, але й забезпечують інклюзивність в освіті, готуючи дітей до життя в мультикультурному світі.

1.2. Психологічні особливості дітей старшого дошкільного віку

Характеризуючи психологічні особливості дітей старшого дошкільного віку, варто зазначити, що основною особливістю цієї вікової групи є формування нових ситуацій соціального розвитку, основна діяльність перетворюється на ігри, під час яких дошкільнята опановують інші види діяльності, виникають важливі новоутворення в психіко-особистісній сфері, що вимагають від дитини інтенсивного інтелекту [24, с. 65].

Ситуація соціального розвитку дітей дошкільного віку характеризується формуванням основних кіл відповідальності, змінюються і набувають нових форм відносини з дорослими: спільні дії поступово замінюються самостійним виконанням дітьми дій дорослих. Можливість виконання домашніх завдань, систематичного навчання; у взаємодії дитини з однолітками встановлюються певні стосунки (розширення соціального контексту); внутрішній статус дошкільника щодо інших характеризується турботою про своє «Я» та свою поведінку. усвідомлення світу дорослих, їхньої діяльності та стосунків. Інтерес; діти поведуться як дорослі, але у формі сюжетно-рольових ігор.

5-6 років – це старший дошкільний вік. Це дуже важливий вік для когнітивної сфери, інтелекту та особистісного розвитку дітей. Його можна назвати базовим віком, коли у дитини з'являється багато особистісних сторін, відпрацьовуються всі моменти, що формують позицію «Я». У 5-6 років у дитини формується 90% рис особистості. Для нас дуже важливо вміти зрозуміти вік майбутнього людини. Діти 5-6 років вбирають всю пізнавальну інформацію, як губка. Науково доведено, що дитина цього віку запам'ятовує стільки, скільки ніколи не зможе згадати потім. У цьому віці дитина цікавиться всім, що стосується навколишнього світу, розширюючи таким чином свій кругозір [23, с. 103].

Цей період відомий як сензитивний період для розвитку всіх когнітивних процесів: уваги, сприйняття, мислення, пам'яті, уяви. За всіма

цими сторонами розвитку ігровий матеріал є складним, він стає логічним, інтелектуальним, тому що дитина має мислити й міркувати. Ігри зі словами корисні тим, що дитина вже вживає в мові синоніми та антоніми, розрізняє голосні від приголосних, може судити про кількість складів у слові, фонему слова тощо.

Важливим показником цієї вікової категорії (5-6 років) є оціночне ставлення дитини до себе та оточуючих. Діти можуть критикувати деякі свої недоліки, дізнаватися про особистісні особливості своїх однолітків, звертати увагу на стосунки між дорослими і дорослими, між дорослими і дітьми. Але батьки все одно є взірцем для своїх дітей. Будь-яке повідомлення (особисте та інтелектуальне) може бути передане дитині, якщо батько передає позитивні повідомлення, якщо дитина має добросерде й вільна від страху, образи чи тривоги [23, с. 104].

Діти набувають умінь розглядати предмети, постійно розрізняти їх частини і встановлювати зв'язки між ними.

Мозок вашої дитини активно розвивається. Визначає найбільш суттєві ознаки предметів, групує предмети за матеріалом, використанням, вивчає поняття «частини», «ціле», «рівне» і «нерівне». Діти цього віку здатні зрозуміти найпростіші причинно-наслідкові зв'язки в явищах, які їм відомі з минулого досвіду. Розуміння причин і наслідків демонструє чутливість до протиріч, елемент критичного мислення. Вирішуючи задачу, дитина намагається зрозуміти проблему та її вирішення через дії [22, с. 54].

Пам'ять. Під час практичної, ігрової та трудової діяльності дошкільники запам'ятовують слова з предметів, ситуацій і дій. Чим активнішою і змістовнішою буде діяльність дитини, тим ефективнішою буде мимовільна пам'ять.

Самооцінка дитини дуже емоційна і залежить від схвалення дорослих. У процесі спілкування у дітей формуватиметься потреба у довірі до дорослих, умінь сприймати емоційний стан дорослих. Дорослий є для дитини джерелом інформації, фактором розвитку емоційної стійкості,

позицією відкритого спілкування з оточуючими та світом у цілому. Навіть засуджуючи своїх друзів, дитина просто повторює те, що чула про них від дорослих. Те ж саме відбувається з самооцінкою: «Я в порядку, тому що так сказала моя мама».

Дослідження батьківсько-дитячих стосунків показує, що на формування дитячої самооцінки впливає пізнання батьків і демократичні стосунки між батьками та дітьми. Діти батьків з таким ставленням демонструють більш швидкий інтелектуальний розвиток, винахідливість, емоційну впевненість, хороший самоконтроль. Діти авторитарних батьків, як правило, емоційно нестабільні, неслухняні та агресивні. Інструктивна оцінка роботи дошкільного персоналу має важливе значення для розвитку самооцінки дітей дошкільного віку. Тому наступним фактором, що впливає на формування самооцінки, є вчитель [29, с. 103].

У дітей старшого дошкільного віку формування «Я-концепції» значною мірою залежить від їх успішності в навчальній діяльності і домінує в цій віковій групі. Коли педагог оцінює успішність дитини, він стає головною особою, і під його впливом у дошкільників формуються уявлення про свої навчальні здібності, які складають основну частину автентичного «Я» дитини. Часто старші дошкільники роблять висновки не лише за своїми здібностями, а й за загальними оцінками. Проте дитині дуже важко бути і оцінювачем, і оцінювачем, тобто бачити себе з точки зору інших, тому вміння оцінювати інших розвивається швидше, ніж вміння оцінювати себе [31, с. 285].

Щодо успішності у навчанні, то соціальний статус старших дошкільників у групі залежить від того, що у центрі уваги знаходяться перші учні. Соціальна взаємодія старшого дошкільника неминує впливає на його «Я-концепцію», сприяючи розвитку самостійності та емансипації дитини від батьків. У зв'язку з цим у віці 5-6 років людина починає прагнути зайняти нове, більш зріле місце в житті, зайнятися новою роботою. Суспільно значуща діяльність. На старшому етапі дошкільного віку дитина починає

усвідомлювати, що вона є не тільки суб'єктом навчальної діяльності, а й суб'єктом системи міжособистісних відносин [36, с. 158].

Становлення соціального «Я» старшого дошкільника – одного з найважливіших структурних елементів «Я-концепції» – відбувається не лише під впливом оцінок дорослих – вихователів, батьків, а й однолітків. У групах дорослих завжди будуть кліки, засновані на особистих симпатіях і спільних інтересах. Для старших дошкільників мікрогрупи складаються переважно з двох осіб і базуються на спільних інтересах, які переважають у цей час. До семи років «Я-концепція» формується під впливом однолітків, незалежно від їх статі [36, с. 159].

Соціальна взаємодія старших дошкільників з однолітками неминуче впливає на формування їхньої «Я-концепції». Разом з дорослими діти створюють власне «суспільство», що складається з різних груп, в яких встановлені певні ієрархічні категорії, і кожен член групи оцінюється відповідно до цих рейтингів.

У цих випадках, однак, дитина не оцінювалася за жодною окремою характеристикою, яка б забезпечила їй місце в певній групі. Натомість дитина постійно переходить з однієї категорії в іншу. Ця позиція задокументована та реалізована в її філософії. Дитина знає, що вона є конгломератом можливостей. Різноманітне середовище, в якому дошкільнята можуть відкрити себе та уявити себе, є чинником, який зміцнює індивідуальність. Зміни якості та стосунків більше не змушують старших дошкільників повністю віддаватися, ніж школярі [1, с. 7].

Образ інших, тобто образ близьких нам людей, формується у кожної людини під впливом емпатії, тобто здатності співпереживати іншим, що є передумовою формування емоційного Я-образу.

У міру дорослішання емоції старших дошкільнят стають довшими, стійкішими, глибшими. Такий рівень розвитку емоційної сфери особистості призводить до розвитку у дошкільників постійних інтересів і формування

довготривалих дружніх стосунків на основі цих спільних і досить міцних інтересів.

Формування ідеального образу «Я» нерозривно пов'язане з формуванням образу соціального «Я» та емоційного образу «Я». Саме в процесі емоційно насичених соціальних взаємодій із значущими людьми формується ідеальне «Я». Таким чином, у дружньому обміні формування «образу Я» є особливо сильним, оскільки через інших ми стаємо собою. Водночас дружба сприяє виробленню «ідеалу мене» [29, с. 203].

Якщо дошкільнята ще слабо розрізняють реальні, бажані та можливі плани, а між прагненням і досягненням не розрізняють, то у старших дошкільнят реальні та ідеальні уявлення про себе починають розрізнятися. Змістом ідеального образу нормального дитячого «Я» є переважно позитивні якості. Велику роль у формуванні особистості відіграє ідеальне «Я» – діти прагнуть поводитися відповідно до свого ідеального образу «Я», який асоціюється з образом конкретної людини.

Вперше складається довільне запам'ятовування шляхом повторення, елементарної систематизації матеріалу.

Стійкість уяви підвищена. Уявна картина яскрава. Доказом цього є той факт, що дитина може довго грати в одну і ту ж гру, неодноразово перериваючи її і продовжуючи знову. Збагачується репродуктивна уява. Слухаючи художні твори, діти уявляють героїв і разом з ними переживають певні емоції.

Концентрація стає більш стабільною. Однак цей процес безпосередньо залежить від особливостей розвитку нервової системи дитини. У цьому віці можливості довільної уваги ще дуже обмежені, тому над її розвитком необхідно цілеспрямовано працювати [5, с. 46].

Воля дитини переростає в здатність активно досягати певної мети, долати внутрішні та зовнішні перешкоди, свідомо регулювати власну поведінку. Цілі, які ставлять дорослі перед дошкільниками, є важливими чинниками формування цілеспрямованості їхньої діяльності. Спеціальні цілі

можуть бути досягнуті в сюжетно-рольових іграх (планування сюжету, виконання правил гри тощо).

Емоції та почуття стають все більш стійкими. Тяга може вплинути на дорослих. Будьте добрими до однолітків. Діти здатні спонтанно співчувати іншим. Однак для цього періоду характерна перевага збудження над гальмуванням, що може призвести до бурхливих емоційних реакцій на найменші порушення умов життя.

У старших групах ЗДО коло спілкування дітей значно розширюється. Світ дорослих соціальних відносин, у який намагається увійти дитина, все більше стає об'єктом його уваги. У центрі її та її повсякденного життя доросла людина, яка бере на себе соціальні функції та потреби. Основна потреба – це бажання жити з іншими людьми, бути в безпосередньому контакті з ними, постійно перетинатися зі світом дорослих. Проте все життя дитини проходить не в прямому, а в опосередкованому контакті зі світом дорослих [5, с. 47].

Порівняно з попереднім періодом суттєво змінилося становище дошкільника серед дорослих: у нього з'явилося основне коло відповідальності; спільна діяльність з дорослими замінюється самостійним виконанням прохань, вказівок, вказівок і вимог дорослих; вводяться елементи системи навчання. певним чином як організована та стандартизована діяльність [5, с. 48].

Важливою ознакою соціальної ситуації, в якій розвиваються діти, є стабільність їхніх стосунків з однолітками, формування «дитячого суспільства», формування дитячих субкультур із власними територіями, правилами співіснування, інтересами, ролями, сильними сторонами, формуванням «дитячого соціуму», формуванням дитячих субкультур, власними територіями. пріоритети.

Таблиця 1.1.

Орієнтовні показники психічного розвитку дітей старшого дошкільного віку

Психічні функції і соціальна поведінка	Достатній рівень	Низький рівень
1. Мислення і мовлення	Вміє скласти по картинці розповідь з розвитком сюжету, відобразивши в ньому події минулого, теперішнього і майбутнього. Допустимі навідні запитання	При розповіді сюжету не може відповісти на питання, як герой потрапив у дану ситуацію, чим усе завершиться
2. Моторика	Загальна: вміє стрибати у довжину з місця з результатом не менше 70 см. Ручна: вміє акуратно зафарбувати коло діаметром 2 см	Не вміє стрибати у довжину з місця або показує результат менше 70 см. Неакуратно зафарбовує коло (часто і грубо перетинає лінію, багато великих пробілів)
3. Увага і пам'ять	Уважна, зібрана. Вірші, що відповідають віку, запам'ятовує швидко, надовго, після багатьох повторень, але в цілому успішно	Розсіяна, неуважна, часто «відключається». Насилу і ненадовго запам'ятовує вірші
4. Соціальні контакти	Вміє грати з іншими дітьми, не сварячись і дотримуючись правил гри	Часто свариться з дітьми, ображається, б'ється. Уникає інших дітей, любить грати на самоті. Не має друзів у дитячому садку, у дворі

Отже, охарактеризувавши дітей старшого дошкільного віку, варто зазначити, що у старших дошкільників різко зростає потреба в спілкуванні з однолітками. Для неї дуже важлива оцінка дітей. Діти уникають поведінки, яка викликає заперечення з боку інших дітей. Формувати навички спілкування, елементи мовленнєвого етикету: вітання, прощання, називання інших по імені тощо. Діти цього віку самостійні та активні. Це проявляється в самостійному вирішенні завдань, що виникають під час гри, виборі ігрової теми, опитуванні та судженні. З п'яти років починає формуватися схильність до певних видів діяльності, інтерес до пізнання світу не в цілому, а в окремих його областях. До цього ж періоду відносяться перші переконливі прояви

раннього розвитку здібностей та обдарованості (художньої, математичної, академічної тощо).

1.3. Сучасний стан використання культурних практик у розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку в ЗДО

Розвиток культурної обізнаності у дітей старшого дошкільного віку є фундаментальним аспектом їхнього особистісного становлення та соціальної інтеграції. У закладах дошкільної освіти впровадження культурних практик сприяє формуванню моральних цінностей, національної ідентичності та загального світогляду дітей.

У сучасному глобалізованому світі питання збереження та передачі культурних цінностей набуває особливої актуальності. Дошкільний вік є критичним періодом для формування базових уявлень про культуру, традиції та соціальні норми. Саме в цей час діти засвоюють основні морально-етичні принципи, які впливають на їхню подальшу поведінку та світосприйняття. Заклади дошкільної освіти відіграють ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи систематичне впровадження культурних практик у освітній процес [2, с. 28].

Культурна обізнаність визначається як здатність індивіда усвідомлювати, розуміти та цінувати як власну культуру, так і культури інших народів. У дошкільному віці формування культурної обізнаності відбувається через ознайомлення з різними аспектами культурної спадщини: мовою, мистецтвом, традиціями, звичаями та обрядами. Використання елементів народної педагогіки, таких як фольклор, народні ігри, пісні та казки, є ефективним засобом виховання моральних цінностей та культурної обізнаності у дітей. Це підтверджується дослідженнями, які підкреслюють важливість інтеграції етнокультурних компонентів у освітній процес для гармонійного розвитку особистості дитини [4, с. 16].

Культурна обізнаність визначається як рівень знань, розуміння та ставлення до культурної спадщини власного народу та інших етносів. Вона формується через взаємодію з культурними елементами, сприйняття культурних норм і традицій, залучення до мистецтва та фольклору.

Серед науковців, які досліджують питання формування культурної обізнаності у дітей, можна виділити праці О. Денисенко, Н. Лубкової, Л. Венгера, В. Сухомлинського та ін. У своїх дослідженнях вони зазначають, що ознайомлення дітей з культурною спадщиною сприяє розвитку їхньої емоційної сфери, моральних цінностей та соціальних навичок [8, с. 139].

На думку Т. Коломієць, у дошкільному віці засвоєння культурних норм відбувається через емоційне переживання та ігрову діяльність [21, с. 23].

О. Пащенко наголошував на важливості використання народних казок, пісень і прислів'їв у вихованні дітей [32, с. 175].

Ці дослідження підтверджують необхідність інтеграції культурних елементів у повсякденне життя дітей у ЗДО.

Сучасні заклади дошкільної освіти приділяють увагу впровадженню культурних практик, проте їх застосування не завжди є системним. Вихователі використовують різні методи для ознайомлення дітей із традиціями та культурною спадщиною, серед яких:

- проведення тематичних занять, присвячених народним святкам і традиціям;
- використання фольклорних матеріалів (казки, пісні, загадки, прислів'я);
- організація виставок, екскурсій та зустрічей із народними майстрами;
- проведення театралізованих вистав на основі національних казок;
- залучення батьків до культурно-освітніх заходів [34, с. 65].

Однак практика показує, що рівень впровадження культурних практик у ЗДО є нерівномірним. У багатьох дошкільних закладах відсутня єдина концепція розвитку культурної обізнаності, а заняття з цієї тематики мають

епізодичний характер. Крім того, існують проблеми з методичним забезпеченням та підготовкою педагогів.

Аналіз сучасної практики роботи ЗДО в Україні показує, що впровадження культурних практик має нерівномірний характер. Деякі заклади активно інтегрують етнокультурні елементи в освітній процес, організовуючи тематичні заняття, свята та проєкти, спрямовані на ознайомлення дітей з національною культурою. Однак, у багатьох випадках такі заходи проводяться епізодично і не є систематичними. Це може бути пов'язано з недостатньою підготовкою педагогічного персоналу, обмеженими ресурсами або відсутністю чітких методичних рекомендацій. Дослідження також вказують на те, що питання виховання основ культури споживання та економічного виховання дітей старшого дошкільного віку часто не інтегруються систематично в освітній процес, що свідчить про необхідність більш глибокого підходу до планування та реалізації культурних практик у ЗДО [40, с. 56].

Попри усвідомлення важливості культурних практик у формуванні особистості дитини, існує низка труднощів у їх реалізації в освітньому процесі:

1. Недостатня методична підготовка вихователів – не всі педагоги мають необхідні знання та навички для ефективного використання культурних елементів у навчально-виховному процесі.
2. Обмеженість матеріально-технічної бази – у багатьох закладах бракує національних костюмів, музичних інструментів, літератури та інших ресурсів.
3. Низький рівень залучення батьків – без активної участі родин формування культурної обізнаності дітей є менш ефективним.
4. Недостатнє фінансування – у багатьох випадках організація культурних заходів потребує додаткових витрат, які не завжди можуть бути покриті за рахунок бюджету ЗДО [43, с. 87].

Для ефективного формування культурної обізнаності у дітей старшого дошкільного віку рекомендується використовувати різноманітні методи та форми роботи:

1. Інтеграція елементів етнокультури в освітній процес. Ознайомлення дітей з традиціями, звичаями, народними ремеслами та мистецтвом рідного краю сприяє формуванню ціннісного ставлення до культурної спадщини. Наприклад, проведення майстер-класів з виготовлення традиційних українських ляльок-мотанок або писанок дозволяє дітям безпосередньо зануритися в культурний контекст.

2. Використання художньої літератури. Читання та обговорення народних казок, легенд, віршів допомагає дітям усвідомити моральні цінності та культурні особливості свого народу. Наприклад, казки про Котигорошка чи Івасика-Телесика не лише розважають, але й навчають дітей про сміливість, доброту та справедливість.

3. Організація тематичних занять та свят. Проведення заходів, присвячених національним святам, обрядам та традиціям, дозволяє дітям безпосередньо зануритися в культурне середовище та відчутти його значущість. Наприклад, святкування Івана Купала з плетінням вінків та стрибками через вогнище допомагає дітям відчутти зв'язок з традиціями предків.

4. Співпраця з родинами вихованців. Залучення батьків до освітнього процесу через спільні заходи, майстер-класи та екскурсії сприяє зміцненню зв'язку між сім'єю та ЗДО у формуванні культурної обізнаності дітей. Наприклад, організація сімейних днів, де батьки разом з дітьми готують національні страви або виготовляють традиційні прикраси, сприяє передачі культурних знань від покоління до покоління [47, с. 485].

У контексті дошкільної освіти культурні практики охоплюють різноманітні види діяльності, які сприяють соціалізації дитини, розвитку її естетичного сприйняття, морально-етичних орієнтирів і комунікативних навичок. Вони можуть включати традиційні народні ігри, участь у святкових

та обрядових заходах, театралізовану діяльність, ознайомлення з мистецтвом, залучення до усної народної творчості тощо.

Традиційні народні ігри сприяють не лише розважальному, а й виховному процесу. Через гру діти засвоюють правила взаємодії, розвивають витривалість, уважність та навички спілкування. Святкові заходи допомагають дітям краще зрозуміти національні традиції та звичаї, відчутти причетність до культурної спільноти. Театралізована діяльність розвиває уяву, артистизм, вміння працювати в команді, а також сприяє емоційному вираженню дитини.

Ознайомлення з мистецтвом включає малювання, ліплення, аплікацію, ознайомлення з творами видатних художників і скульпторів. Це розвиває естетичне сприйняття, дрібну моторику та творче мислення. Усна народна творчість – казки, легенди, прислів'я, загадки – допомагає дітям розвивати мовлення, логічне мислення, збагачує словниковий запас та сприяє розвитку фантазії [9, с. 110].

Основні напрями практичної реалізації культурних практик у ЗДО можуть бути такими:

1. Організація виховного середовища. Формування розвивального середовища відіграє важливу роль у процесі культурного виховання дітей. Створення сприятливого простору для взаємодії з елементами традиційної культури дозволяє дітям не лише споглядати, а й активно залучатися до пізнавальної діяльності:

- національні куточки у групах та загальних приміщеннях сприяють знайомству з етнокультурними традиціями. У таких куточках можуть бути розміщені народні костюми, предмети побуту, етнографічні матеріали, книжки з народними казками;

- виставки народної творчості допомагають дітям краще зрозуміти особливості декоративно-ужиткового мистецтва. Роботи майстрів народного мистецтва, а також власні творчі роботи дітей формують інтерес до народної культури;

- оформлення приміщень у відповідному стилі передбачає використання народних орнаментів, символіки, предметів декоративного мистецтва, які знайомлять дітей із художніми традиціями українського народу [2, с. 29].

2. Художньо-естетична діяльність. Художньо-естетичний розвиток дітей є невід'ємною частиною культурного виховання. Він включає різноманітні форми діяльності, що дозволяють дітям активно взаємодіяти з мистецтвом:

- ознайомлення дітей із народним мистецтвом (вишивка, писанкарство, гончарство, музична культура). Діти отримують можливість не лише спостерігати, а й брати участь у майстер-класах із виготовлення традиційних виробів;

- використання літературних і фольклорних творів (казки, прислів'я, легенди, колискові, народні ігри). Читання та інсценування творів дозволяє дітям глибше зануритися в культурний контекст;

- театралізована діяльність (інсценування казок, вистави, ляльковий театр). Така діяльність сприяє розвитку комунікативних навичок, уяви, емоційного інтелекту;

- малювання, аплікація, ліплення за мотивами народного мистецтва сприяють формуванню естетичного смаку, моторики та творчих здібностей [2, с. 30].

3. Музично-фольклорні практики. Музично-фольклорна діяльність займає важливе місце в процесі культурного виховання дітей. Вона сприяє розвитку почуття ритму, музичного слуху, емоційного сприйняття культури:

- виконання народних пісень, хороводи, традиційні ігри з музичним супроводом допомагають дітям відчувати ритміку народної музики, усвідомити значення спільної творчої діяльності;

- залучення до народних свят та обрядів (Коляда, Великдень, Купальські традиції) розширює знання дітей про традиції та звичаї українського народу;

- використання народних музичних інструментів (сопілка, бубон, цимбали) дозволяє дітям відчути звучання традиційної музики та спробувати власні сили у грі на народних інструментах [2, с. 31].

4. Соціокультурне виховання. Формування соціокультурних навичок допомагає дітям зрозуміти культурні норми поведінки та морально-етичні цінності суспільства:

- ознайомлення дітей із культурними нормами поведінки у різних ситуаціях (відвідування театру, музею, бібліотеки);
- виховання етичних норм через казки, притчі, спільні обговорення моральних ситуацій формує у дітей морально-етичну свідомість та вміння аналізувати власну поведінку;
- організація зустрічей з представниками різних культур (етнографами, художниками, майстрами народного мистецтва) сприяє розширенню кругозору дітей [2, с. 32].

5. Гра як засіб формування культурних практик. Гра – один із провідних методів дошкільної освіти, що допомагає дітям засвоювати культурні традиції у невимушеній формі:

- використання народних рухливих і настільних ігор («Горішок», «Подояночка») сприяє знайомству з традиційними розвагами;
- рольові ігри, що відображають суспільні відносини («магазин», «родина», «лікарня», «подорожі») допомагають дітям освоювати соціальні ролі та взаємодіяти в колективі;
- створення ігрових ситуацій, що відтворюють культурні традиції (гра в святкування дня народження, весілля тощо) дозволяє дітям переживати досвід святкових та культурних подій.

6. Інтерактивні методи навчання. Сучасні технології відкривають нові можливості для культурного виховання дітей:

- проєктна діяльність (дослідження культурних особливостей регіону, створення альбому традицій) сприяє розвитку дослідницьких навичок;

- екскурсії в музеї, театри, галереї дозволяють дітям на практиці знайомитися з мистецькими цінностями;
- використання сучасних технологій (мультимедійні презентації, інтерактивні ігри з етнокультурним змістом) допомагає урізноманітнити освітній процес [2, с. 33].

Рис. 1.1. Основні напрями практичної реалізації культурних практик у ЗДО

Таким чином, культурні практики є потужним інструментом у формуванні гармонійної особистості дитини. Вони не тільки допомагають ознайомити дітей із національною культурною спадщиною, а й сприяють розвитку важливих соціальних і комунікативних навичок.

Отже, формування культурної обізнаності у дітей старшого дошкільного віку є важливим напрямом діяльності ЗДО, як одній з початкових структур її соціалізації. Сучасні культурні практики сприяють розвитку соціальних навичок, емоційного інтелекту та моральних цінностей дітей. Проте їх ефективне впровадження потребує системного підходу, якісного методичного забезпечення, підготовки педагогів та активної співпраці з батьками. Вирішення існуючих проблем дозволить значно

покращити рівень культурної обізнаності дітей та сприятиме формуванню гармонійної особистості. Воно швидше соціалізуватиме дитину до того середовища, в якому вона знаходиться.

РОЗДІЛ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ КУЛЬТУРНОЇ ОБІЗНАНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ ВПРОВАДЖЕНИХ КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК

2.1. Діагностика рівнів розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку

Експериментальне дослідження розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку за допомогою впроваджених культурних практик було проведено у ЗДО «Росинка». Для проведення експерименту було залучено 30 дітей старшого дошкільного віку, 4 вихователі, 2 помічники вихователя, психолог, 30 батьків дітей.

Перший етап експериментальної роботи носив констатувальний характер. Його головні завдання:

1. Вивчити особливості організації вихователів ЗДО процесу розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку за допомогою впроваджених культурних практик.

2. Діагностувати рівень розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку.

Основним методом дослідження був психолого-педагогічний експеримент, на різних етапах якого використовувалися: спостереження за педагогічним процесом у ЗДО, аналіз планів роботи вихователів КГ та ЕГ, а також спеціальні методики для визначення рівня розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз перспективних та календарних планів роботи, конспектів вихователів орієнтувався на виявлення особливостей змісту, форм і методів розвитку культурної обізнаності у дітей старшого дошкільного віку та вивчення специфіки впровадження культурних практик.

Дослідження показало, що основними методами розвитку культурної обізнаності у дітей старшого дошкільного віку є: спостереження, розповіді,

бесіди, виконання завдань за проєктом, словесні логічні завдання, досліди, логічні та творчі вправи, тестування, а також ігри, як-от «Спробуй, повтори», «Оркестр», математична обробка статистичних даних.

Спостереження за діяльністю вихователів показало, що процес розвитку культурної обізнаності через впровадження культурних практик в цілому добре спланований і систематично здійснюється педагогами.

Найчастіше вихователі використовують такі методи і форми для розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку: заняття, вправи, творчі проєкти, бесіди, театралізовану діяльність. Найефективнішими з них є заняття та вправи, але використання культурних практик викликає найбільше труднощів через недосконале володіння методиками їх проведення та організації. Це ускладнює ефективність формування певних знань і вмінь у дітей, адже ігри застосовуються здебільшого для відпочинку.

Особливо важливим є застосування культурних практик для розвитку культурної обізнаності дітей, зокрема через володіння різними частинами мови при описі предметів і явищ, розширення активного словника дітей, вміння складати зв'язні розповіді тощо. Проте педагоги часто недооцінюють роль театралізованої діяльності у розвитку культурної обізнаності, не завжди вміють підібрати або розробити ефективні методики для покращення навчальної діяльності та урізноманітнення її через цікаву для дітей гру.

Таким чином, процес розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку в цілому добре спланований, і велика увага приділяється вивченню навколишнього світу, формуванню математичних і мовленнєвих знань та вмінь у дітей, що дозволяє очікувати високої ефективності запланованого експерименту.

Наступний етап констатуючого експерименту передбачав оцінку рівня розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку, які виховуються у ЕГ та КГ.

Розвиток культурної обізнаності у дітей старшого дошкільного віку включає роботу в трьох основних напрямках: розширення знань про навколишній світ (предметне середовище, сферу людських відносин, природу); розвиток мисленнєвих процесів (увага, уява, пам'ять) та на їх основі сформованих операцій: узагальнення, аналіз, синтез, порівняння; а також формування мовлення дітей.

Оцінка результатів констатуючого експерименту проводилась за допомогою таких критеріїв:

1. емоційний критерій – визначається наявністю особистісних якостей дошкільника, таких як відчуття краси, радості, захоплення, здатність емоційно реагувати на естетичні прояви навколишнього світу;
2. мотиваційний критерій – характеризується інтересом дитини до культурних практик, потребою в самовираженні через мистецтво, прагненням до гармонії у відтворенні образів довкілля;
3. когнітивний критерій – відображає активність пізнавальної діяльності дошкільників щодо навколишнього світу і театралізованої діяльності, розуміння явищ навколишнього середовища та способів їх відображення в мистецтві, активність асоціативно-образного мислення, знання засобів впровадження культурних практик, активність уяви, фантазії та вираженість інтуїції;
4. діяльнісний критерій, який включає такі показники:
 - здатність зображати основні конструктивні особливості форми об'єкта в малюнку;
 - уміння відтворювати зовнішні контури натури за допомогою лінії в малюнку;
 - адекватність відтворення пропорційних відношень цілого та її частин.

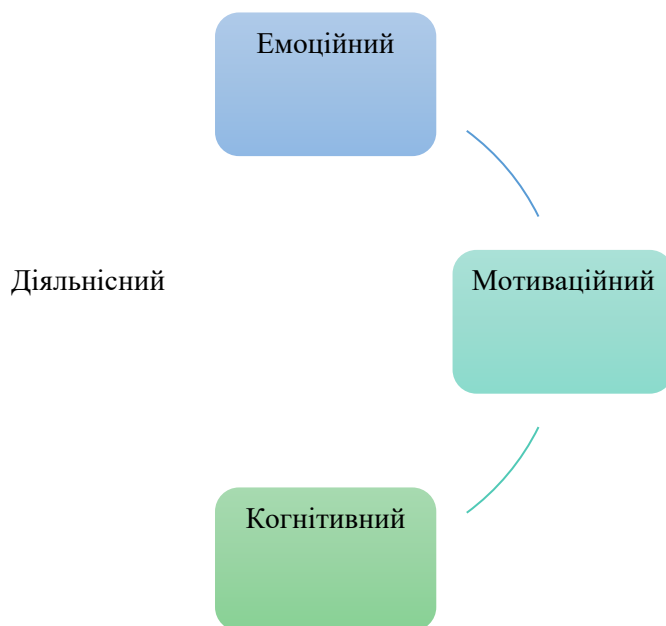

Рис. 2.1. Критерії розвитку культурної обізнаності старших дошкільників

Для кожного з критеріїв, відповідно до методики Т. А. Баришевої, були розроблені завдання, зміст яких наводиться нижче.

1. *Завдання для оцінки рівня уявлень дітей старшого дошкільного віку про засоби виразності у творах мистецтва.*

Мета: дослідити уявлення дітей про театралізовану діяльність, авторів творів, засоби художньої виразності та естетичний зміст картин.
Інструкція: Під час знайомства з картинами різних художників дошкільникам ставилися такі питання:

2. Як називається цей вид мистецтва?
3. Хто малює картини?
4. Для чого людям картини?
5. Що в картинах здається гарним або негарним?
6. Які кольори переважають на картинах?
7. Який настрій створюють картини? Як це визначити?
8. Чому дерева та квіти виглядають як справжні?
9. Якими кольорами можна описати кожен пору року?

Оцінка результатів:

За кількістю правильно названих ознак картин визначають рівень усвідомлення дітьми:

2 бали – 6-8 правильних відповідей,

2 бали – 3-5 правильних відповідей,

1 бал – 0-2 правильні відповіді.

2. *Завдання для визначення емоційних проявів на твори мистецтва із зображенням природи.*

10. Мета: виявити емоційний відгук на художні образи природи та асоціації почуттів автора з власними переживаннями.

11. Інструкція: Дітям показували серію картин різних художників. Після перегляду проводилась бесіда з питаннями:

12. Тобі подобається картина?

13. Які почуття вона викликає: радість чи сум?

14. Що саме сподобалося на картині?

15. Чи гарна природа на картині?

16. Які будівлі зображені? Чим вони незвичайні?

17. Які рослини є на картині? Вони красиві?

Оцінка результатів:

Оцінюється кількість позитивних відповідей, які демонструють емоційну реакцію та інтерес:

3 бали – 5-6 позитивних відповідей,

2 бали – 3-4 позитивні відповіді,

1 бал – 0-2 позитивні відповіді.

3. *Завдання для визначення художньо-естетичного ставлення до зображуваного у самостійній художній діяльності.*

Мета: вивчити ставлення дітей до власних художніх творів через аналіз малюнків.

Інструкція: Дітям запропонували намалювати картину, яка б передавала красу навколишнього світу.

Оцінка результатів:

При оцінці малюнків звертали увагу на кольорову гаму, композицію, наявність природних елементів та характер їх зображення:

3 бали – композиція завершена, яскрава, передано красу природи, будівель, людей,

2 бали – кольорові поєднання не зовсім природні, краса навколишнього світу не повністю розкрита,

1 бал – малюнок далекій від естетичних стандартів, природа зображена недосконало або відсутня, будівлі сірі чи безбарвні, люди з порушенням пропорцій.

На основі окреслених вище критеріїв було визначено рівні розвитку культурної обізнаності старших дошкільників:

Високий рівень (13 – 15 балів) – дошкільник має достатній для даного віку обсяг знань про навколишній світ, психічні процеси та естетичні відчуття розвинені на високому рівні, дитина аналізує, узагальнює, логічно мислить.

Середній рівень (8 – 11 балів) – дошкільник має достатній запас знань, проте у деяких сферах життя та діяльності людини вони дещо обмежені, не завжди правильно визначає ознаки живих і неживих істот, плутає назви предметів і явищ; мисленні операції розвинені не досить добре: естетичне відчуття не добре сформоване.

Низький (менше 8 балів) – у дошкільника досить обмежені уявлення про творчий світ, мисленні операції та психічні процеси розвинені недостатньо, деякі з них взагалі не сформовані (аналіз, порівняння, узагальнення); естетичні почуття не сформовані. сформовані (аналіз, порівняння, узагальнення); естетичні почуття не сформовані.

Рис 2.2. Рівні розвитку культурної обізнаності старших дошкільників

Емоційний критерій оцінювався шляхом спостереження за емоційними реакціями дітей під час їхнього спілкування з творами мистецтва. У щоденнику робились відповідні записи, які дозволили зробити висновок щодо того, як діти емоційно реагували на мистецькі твори.

Під час спостереження за особистісними проявами дітей старшого дошкільного віку було зафіксовано їхню здатність емоційно реагувати на твори мистецтва під час процесу їхнього сприйняття.

Кількісну характеристику рівнів емоційності культурного сприйняття дітей старшого дошкільного віку подано у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Кількісна характеристика рівнів емоційності культурного сприйняття творів мистецтва дітей старшого дошкільного віку (у %)

Клас/Рівні	Рівні сформованості культурного сприйняття твору	
	Група №1 (ЕГ)	Група №2 (КГ)
Незадовільна	15%	15%
Посередня	37%	38%
Висока	46%	46%

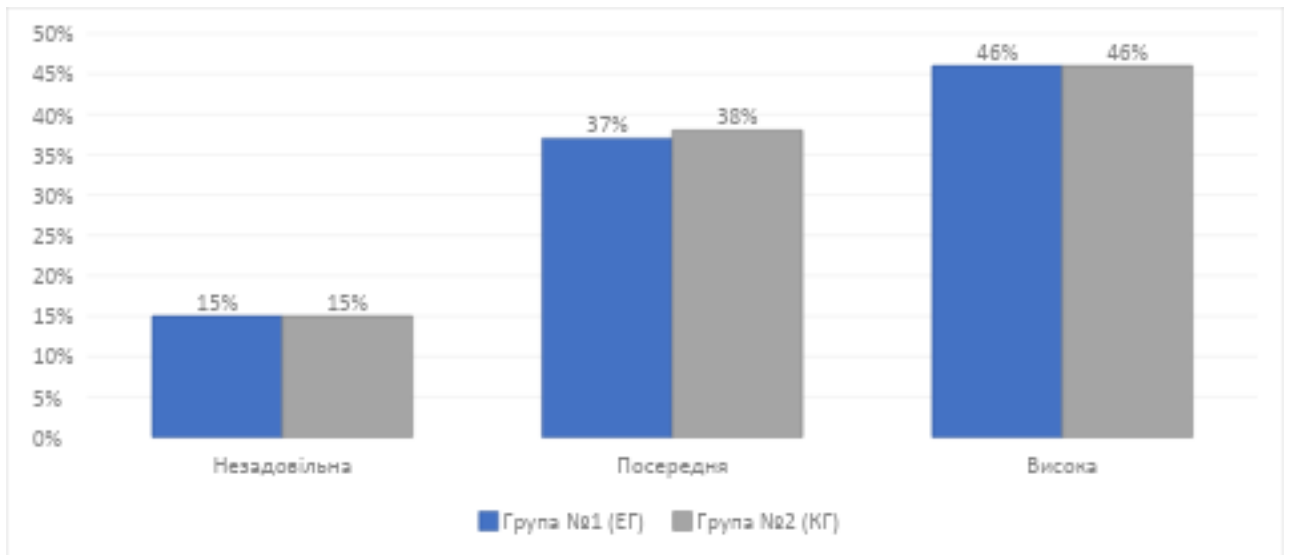

Рис. 2.3. Кількісна характеристика рівнів емоційності культурного сприйняття творів мистецтва дітей старшого дошкільного віку

Цифрові значення, представлені в таблиці 2.1, свідчать про те, що більшість дітей старшого дошкільного віку проявляють високу емоційність. У ЕГ незадовільна оцінка становить 15%, а в КГ – також 15%, середня оцінка в ЕГ – 37%, у КГ – 38%. Водночас високу оцінку отримали 46% респондентів у ЕГ та 48% у КГ. Різниця в цих показниках між групами незначна. Ці результати цілком відповідають нашим очікуванням, оскільки відомо, що для дітей старшого дошкільного віку характерна підвищена естетична емоційність.

З метою виявлення мотивації впровадження культурних практик нами проведено опитування. Діти musiли відповісти на запитання про те, що спонукає їх до впровадження культурних практик:

- хочеться одержати гарну похвалу;
- цікаво на занятті;
- прагнення більше знати про культурні практики;
- бажання навчитись виконувати акторські ролі;
- похвала батьків, однолітків;
- устремління проявити себе (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Результати вивчення мотивів до впровадження культурних практик дітей старшого дошкільного віку (у%)

Групи/Мотиви	Результати вивчення мотивів до впровадження культурних практик дошкільників	
	Група №1 (ЕГ)	Група №2 (КГ)
Одержати гарну похвалу	67%	62%
Цікаво на занятті	81%	80%
Хочу більше знати про культурні практики	73%	75%
Хочу навчитись виконувати акторські ролі	80%	78%
Похвала батьків, однолітків	16%	14%
Хочу проявити себе	51%	54%

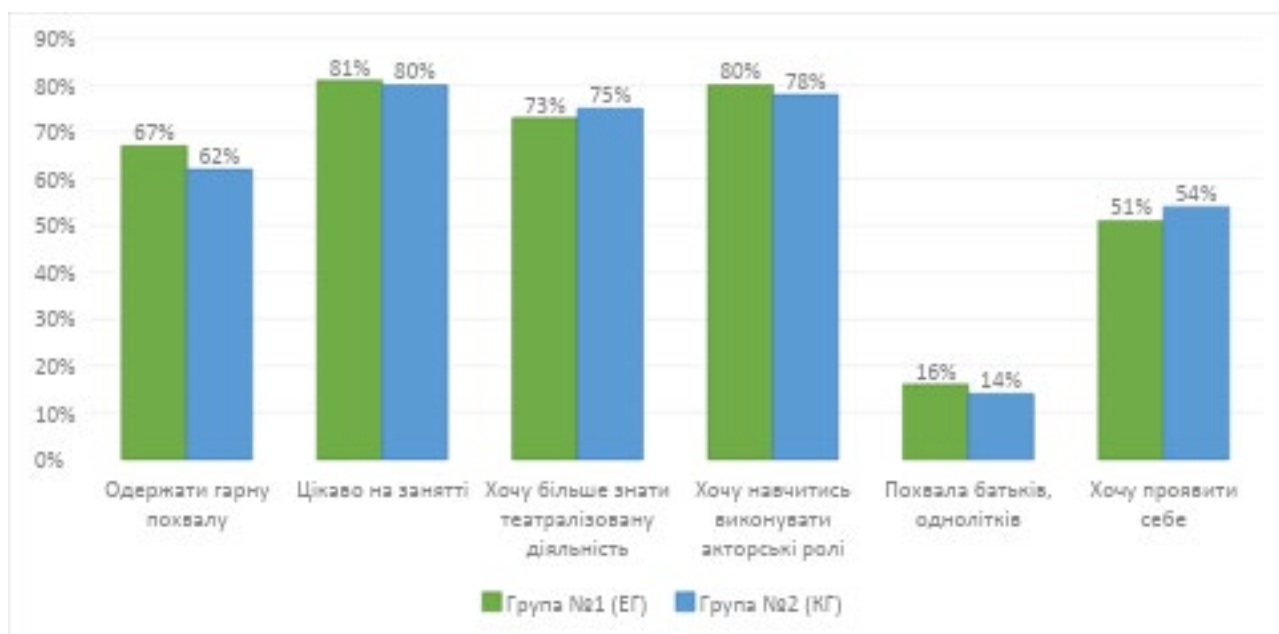

Рис. 2.4. Результати вивчення мотивів до впровадження культурних практик дітей старшого дошкільного віку

Як видно, для дітей цього віку оцінювальний фактор став домінуючим (67% – ЕГ та 62% – КГ). Друге місце посів мотив бажання навчитися виконувати акторські ролі (80% – ЕГ і 78% – КГ). Третім за важливістю є мотив зацікавленості в упровадженні культурних практик (81% – ЕГ і 80% – КГ). На останньому місці, згідно з таблицею, знаходиться мотив похвали

(16% – ЕГ і 14% – КГ). Однак варто зазначити, що показники щодо бажання отримати похвалу дещо знижуються. Водночас інші мотиви, зазначені в таблиці, мають тенденцію до зростання. Це можна пояснити тим, що вікові особливості мотивації старших дошкільників з часом стають більш усвідомленими. Діти старшого дошкільного віку починають надавати більш значуще значення заняттям, пов'язаним із культурними практиками, для свого особистісного розвитку.

На третьому етапі констатувального експерименту для отримання діагностичних даних з когнітивного критерію нами було підібрано тестові завдання. Кількісні результати розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку за когнітивним критерієм показано у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Результати розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку за когнітивним критерієм (у %)

Групи/Рівні	Когнітивний критерій	
	Група №1 (ЕГ)	Група №2 (КГ)
Незадовільна	32%	35%
Посередня	42%	41%
Висока	26%	24%

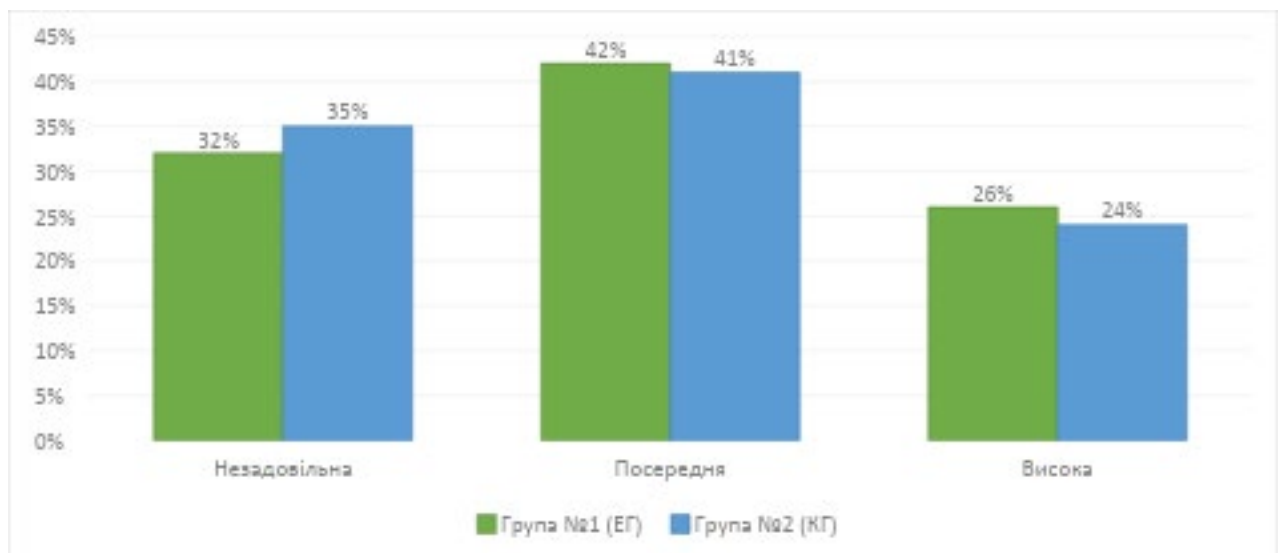

Рис. 2.5. Результати розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку за когнітивним критерієм

Отже, рівень розвитку культурної обізнаності за когнітивним критерієм в основному є низьким. До середнього рівня віднесено 42% дітей у ЕГ та 41% у КГ, а високий рівень досягають лише 26% дітей у експериментальній групі та 24% у контрольній. Низький рівень зафіксовано у 32% дітей ЕГ та 35% дітей КГ.

Четвертий етап констатуючого експерименту виявився найскладнішим, оскільки включав низку діагностичних завдань. На цьому етапі ми застосували гру «Спробуй, повтори» та гру в ансамблі «Оркестр». Кількісні результати розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку за діяльнісним критерієм представлені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Результати розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку за діяльнісним критерієм (у %)

Групи/Рівні	Діяльнісний критерій	
	Група №1 (ЕГ)	Група №2 (КГ)
Незадовільна	1%	0%
Посередня	60%	61%
Висока	39%	39%

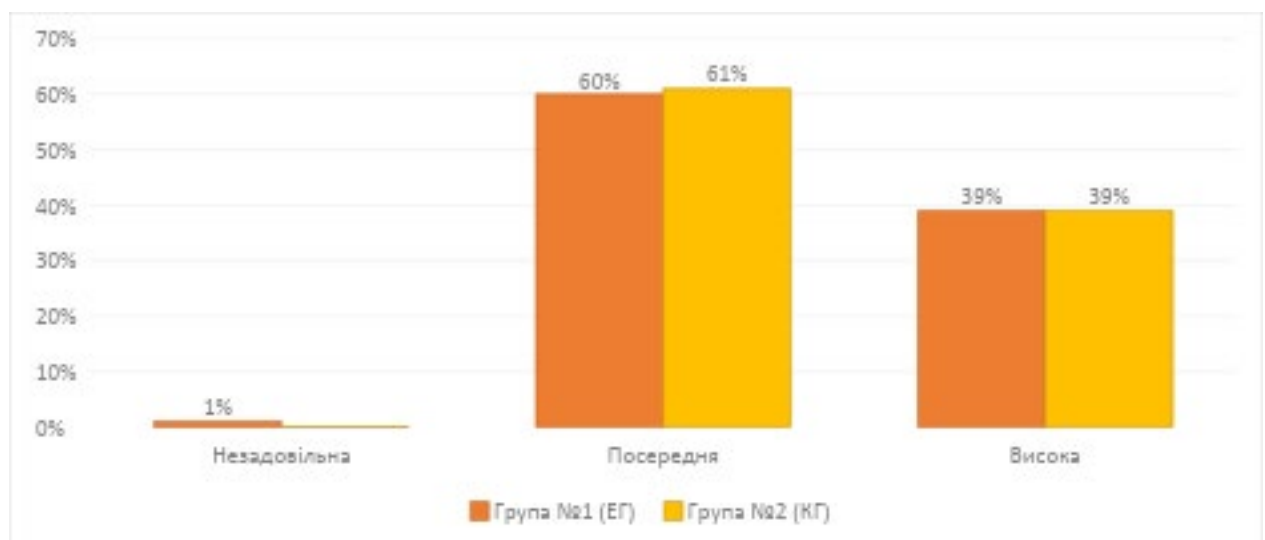

Рис. 2.6. Результати розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку за діяльнісним критерієм

Як видно з таблиці, незадовільну оцінку має найменша кількість. Високою оцінкою наділено третину робіт дітей, серед яких дещо менший відсоток припадає на дітей КГ. Але це не вимагає якихось пояснень, оскільки закономірно, що у старшій групі внаслідок навчання відбуваються деякі позитивні зміни щодо якості гри на інструментах. Привертає увагу посередня оцінка, якою позначено найбільшу кількість робіт. Причому майже однакові показники у всіх групах.

Як кількісно розподілилися за рівнями і критеріями розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку за допомогою впровадження культурних практик експериментальних і контрольних груп показує таблиця 2.5.

Таблиця 2.5.

Кількісна характеристика за рівнями і критеріями розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку за допомогою впровадження культурних практик (у%)

Критерій/ Рівні	Емоційний		Мотиваційний		Когнітивний		Діяльнісний		Середнє значення	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Низький	15%	15%	51%	54%	32%	35%	1%	0%	24,75%	26%
Середній	37%	38%	35%	31%	42%	41%	60%	61%	39,75%	42,75%
Високий	46%	46%	14%	15%	26%	24%	39%	39%	31,25%	31%

Низький рівень свідчить про слабку емоційність, що проявляється в байдужості дітей до об'єктів сприйняття, побоюваннях показати свої емоції, пасивності у відтворенні художніх образів, висловлюваннях щодо побаченого та вираженні почуттів за допомогою міміки. Мотиви бажання

отримати хороші оцінки і похвалу стосовно театралізованої діяльності переважають, що визначає репродуктивний характер цієї діяльності та відсутність бажання експериментувати.

Середній рівень виявляється через зацікавленість деякими об'єктами й явищами навколишнього світу, спроби імітувати художні образи, стереотипні естетичні судження та стриманість у демонстрації власного емоційного стану. Мотивація до впровадження культурних практик у цих дітей спрямована на бажання більше дізнатися про культурні практики і отримати задоволення від занять. За умов часткової стимуляції з боку вихователя спостерігаються уявно-фантазійні прояви в створенні художнього образу.

Високий рівень розвитку культурної обізнаності характеризується такими особистісними рисами, як відчуття краси, радість, захоплення та здатність емоційно реагувати на різні прояви естетичного навколишнього світу. Ці діти активно виражають свої почуття, імітують художні образи за допомогою рухів, міміки й жестів, різноманітно висловлюють судження та сміливо показують емоційний стан, зацікавлено споглядаючи предмети і явища навколишнього світу.

Отже, на підставі результатів констатуючого експерименту можна зробити висновок, що діти старшого дошкільного віку з низьким і середнім рівнями розвитку культурної обізнаності потребують цілеспрямованого педагогічного впливу. Відповідно, вдосконалення змісту, форм і методів навчання у ЗДО має бути націлене на досягнення єдності процесу, що включає знання, уміння та розвиток.

2.2.Методика впровадження культурних практик щодо розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку

Формуючий етап експерименту мав на меті розвитку культурної обізнаності та ініціативності дітей старшого дошкільного віку за допомогою впровадження культурних практик. Для цього ми підібрали вправи та ігри,

спрямовані на розвиток у дошкільників почуття прекрасного, мовних навичок та збагачення знань про навколишній світ: дисциплінарне середовище, природне середовище, людські стосунки.

Залежно від специфіки та складності впровадження культурних практик виконуємо її на заняттях, завдання також використовуємо під час екскурсій, прогулянок, роботи на природі та в побуті.

Протягом формувального етапу експерименту в експериментальній групі проводились такі заняття:

1. Вивчити рівень культурної обізнаності дітей на початку експерименту;
2. Залучити дітей до різноманітних культурних практик (наприклад, через національні свята, традиції, музику, танці, мистецтво);
3. Порівняти зміни в рівні культурної обізнаності після проведення культурних заходів.

Виявивши специфіку роботи з дітьми та обґрунтувавши відповідні методики роботи з ними, нами була розроблена модель формувального етапу експерименту щодо розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку за допомогою впровадження культурних практик. Схематично вона виглядає таким чином:

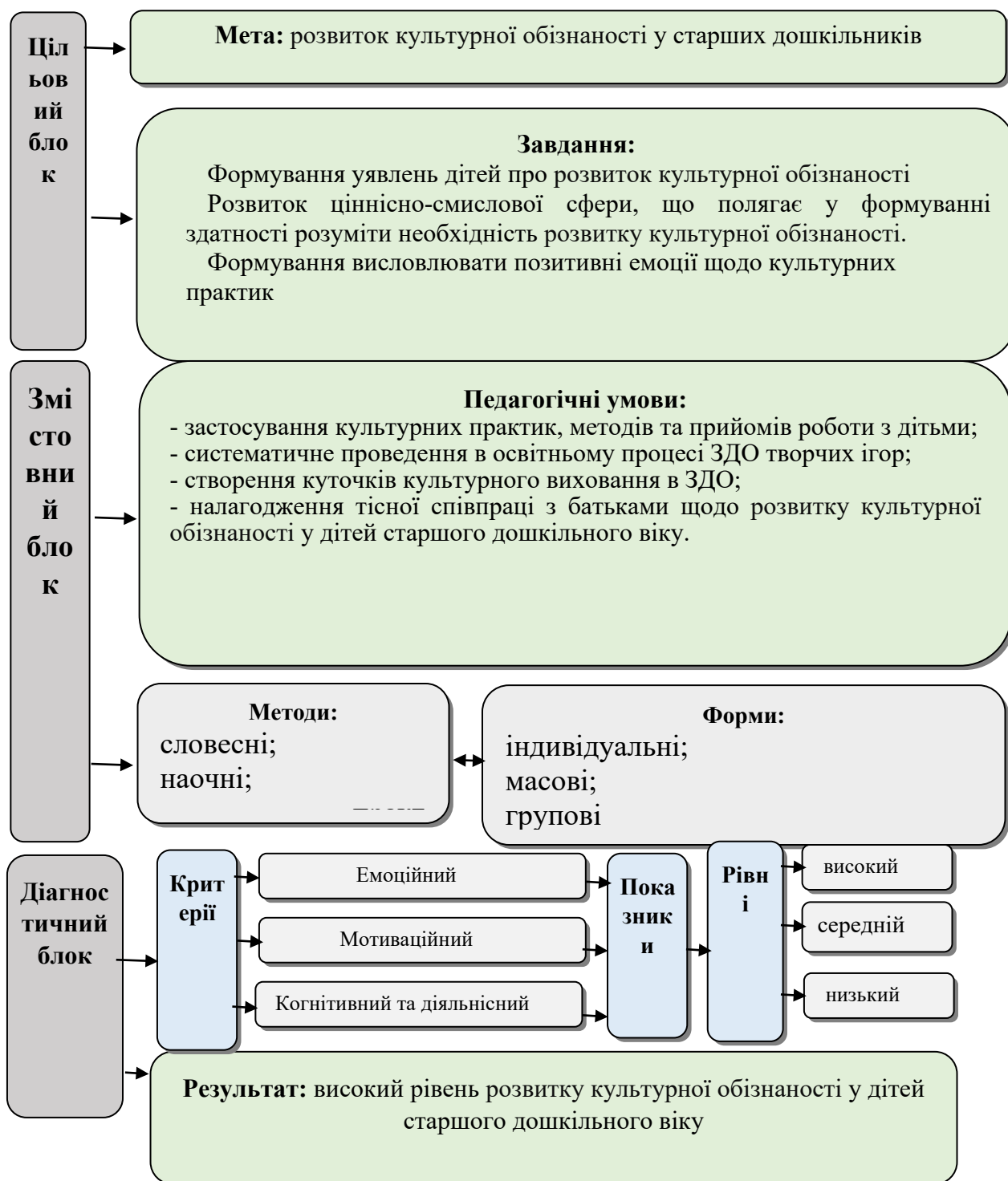

Рис. 2.7. Організаційно-педагогічна модель «Розвиток культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку за допомогою впровадження культурних практик»

Додатково варто зазначити, що важливим аспектом цього експерименту є забезпечення активної участі батьків у процесі розвитку культурної обізнаності дітей. Батьки можуть бути залучені до різних форм діяльності, таких як організація спільних свят, де діти та дорослі разом досліджують

традиції, обряди, виготовляють національні страви або займаються народним мистецтвом. Це створить умови для взаємодії сім'ї і дошкільного навчального закладу, що сприятиме глибшому засвоєнню культурних цінностей дітьми.

Ще одним важливим елементом є створення різноманітних освітніх матеріалів для підтримки культурних практик. Наприклад, розробка книг, що містять елементи фольклору різних народів, створення мультимедійних презентацій, відео-уроків та інтерактивних ігор, які можна використовувати під час занять. Такі матеріали дозволять дітям не тільки отримати нові знання, але й візуально відчувати атмосферу традицій та обрядів, що значно поглибить їхнє розуміння.

Також важливо використовувати різні методи оцінки результатів експерименту. Це можуть бути не лише тестування та опитування, а й творчі роботи дітей, які демонструють, наскільки глибоко вони засвоїли отриману інформацію. Наприклад, діти можуть створити малюнки, виготовити прості вироби або навіть поставити міні-виставу, яка відображає культуру того чи іншого народу. Такий підхід дозволить не лише оцінити знання, а й побачити рівень емоційного і творчого сприйняття культурних тем.

Важливою частиною експерименту є також рефлексія педагогів, що проводять цей етап. Вони можуть обговорювати, які культурні практики найкраще сприймаються дітьми, які заходи викликають найбільший інтерес і як адаптувати програму в залежності від індивідуальних потреб дітей. Такий підхід дозволить зробити освітній процес гнучким і максимально ефективним, а також сприятиме розвитку педагогічних навичок і компетентностей вихователів у сфері міжкультурної освіти.

Насамкінець, експеримент може стати основою для створення більш широкої програми культурної освіти в дошкільних закладах. Результати цього дослідження можуть бути використані для розробки рекомендацій щодо інтеграції культурних практик у повсякденне навчання дітей, що сприятиме розвитку їхнього всебічного світогляду і сприяє формуванню відкритості до різних культур і традицій.

Свято «Через гай, через лісочок йшла Осінь у садочок» було спеціально сплановане для старших дошкільників з метою розширення їх культурної обізнаності та ознайомлення з особливостями осіннього сезону через інтерактивну діяльність. Протягом цього заходу дітям була надана можливість не тільки продемонструвати знання про осінь, але й поглибити свої уявлення про культурні традиції, звичаї та образи осінньої пори.

Діти починають свято з музичної композиції, що створює атмосферу осіннього лісу. Ведуча розповідає дітям, як в різних культурах осінь асоціюється з багатством врожаю, святами врожаю та різноманітними народними звичаями. Це вводить дітей у контекст культурної обізнаності, показуючи важливість і значення осені у житті людей.

Діти декламують вірші про осінь, що мають народні мотиви. Через ці вірші вони не тільки вчать красномовності, але й розуміють, як через поезію можна передавати культурні цінності. Описуючи осінні зміни в природі, діти знайомляться з традиціями, пов'язаними з осінніми святами, такими як збори врожаю та святкування на честь закінчення осінніх робіт.

Під час виконання пісні «Осінь» діти не тільки демонструють музичні та ритмічні здібності, але й отримують можливість зануритися у атмосферу народної музики, яка є важливою складовою культурної спадщини. Це допомагає малечі розвивати відчуття ритму, а також розширювати знання про звичаї та традиції через музику.

Інтерактивні персонажі, такі як Зайчик та Їжачок, допомагають дітям зрозуміти не тільки природу осені, а й народні образи, які пов'язані з цією порою року. Зайчик, що збирає плоди та овочі, символізує працю на землі, а Їжачок, який шукає гриби, – це ще одна традиція, пов'язана з осінньою природою. Через ці персонажі діти отримують можливість вчитися відображати культурні символи через гру та взаємодію.

Важливим елементом цього свята є інтерактивні ігри, які допомагають дітям активно взаємодіяти та співпрацювати в групах. В грі «Збираємо овочі та фрукти» діти не тільки навчаються працювати в команді, але й розвивають

знання про осінній врожай, що є частиною традиційного сільського життя в багатьох культурах.

Танці та хороводи, зокрема танок «Ми на луг ходили», допомагають дітям розвивати ритмічні та танцювальні навички, що є важливими складовими культурної освіти. Народні танці є частиною культурної спадщини багатьох країн і сприяють формуванню у дітей почуття єдності з народними традиціями та культурою.

Через взаємодію з персонажами свята діти розвивають соціальні навички, такі як взаємодопомога, співпраця та емпатія. Допомагаючи Зайчику та Їжачку зібрати осінній врожай, діти вчаться працювати разом для досягнення спільної мети, що є важливою складовою культурної обізнаності – розуміння значення спільної праці в суспільстві.

Наприкінці свята Осінь дарує дітям плоди та овочі, що символізують достаток та щедрість осені. Цей момент підкреслює важливість дарування та приймання в культурних традиціях, а також символізує вдячність за допомогу.

Таким чином, через святкові заходи діти не лише знайомляться з особливостями осінньої пори, але й поглиблюють свою культурну обізнаність, розвиваючи навички взаємодії з природою, традиціями та культурними образами, що є важливою складовою їхнього розвитку в дошкільному віці.

Сценарій для свята «Усесвітній день снігу» був спрямований на активне залучення дітей до фізичних активностей та ігор, а також на розвиток командної роботи й гарного настрою. Ведуча розпочала свято, розповівши дітям, що сьогодні особливий день – Усесвітній день снігу, і вони зможуть весело провести час у зимових іграх та естафетах.

Після вступного слова до залу зайшов Зайчик, який одразу зацікавився, чому всі діти одягнені в спортивний одяг. Ведуча пояснила, що навіть узимку можна активно рухатись і веселитись. Вона запропонувала дітям показати Зайчику, як можна розважатися зимою, і почали першу гру «Снігова куля».

Діти активно імітували котіння снігової кулі, а потім обережно «стряхували» сніг з різних частин тіла. Це сприяло розвитку рухових навичок і принесло дітям багато радості.

Після гри Зайчик захотів залишитись і ще більше дізнатися про зимові забави. Ведуча запропонувала разом виконати руханку «Руки вгору, вниз», яка викликала ще більше емоцій у дітей та стала чудовою підготовкою до наступної частини свята – естафет.

До залу увійшов Сніговик, і дітям було запропоновано розділитися на дві команди: команда Зайчика та команда Сніговика. Це створило додатковий елемент змагання, стимулюючи дітей до активної участі. Першою естафетою була гра з сніжками, де діти мали кидати їх у коло. Після цього вони виконували естафету, що включала перевезення сніжок на санках. Завершальною грою стала естафета «Передай снігову кулю», де діти мали передавати м'ячі над головою, проявляючи спритність та швидкість.

Далі була ще одна гра із Сніговичком, де діти повинні були дмухати, щоб «охолодити» його. Гра сприяла розвитку координації рухів і знову викликала веселі емоції у дітей.

На завершення Зайчик і Сніговик подякували дітям за активну участь і поділилися своїми враженнями. Ведуча підсумувала свято, акцентуючи увагу на важливості зимових активностей, що допомагають залишатися здоровими та веселими навіть у холодну пору року. Свято закінчилося на позитивній ноті, залишаючи дітям гарний настрій та бажання брати участь у нових розвагах.

Похід в музей. Сценарій екскурсії до музею мистецтва для дошкільників був спланований таким чином, щоб діти мали можливість познайомитися з основами живопису, скульптури та інших видів мистецтва в доступній ігровій формі. Ведуча розпочала захід, розповівши дітям, що сьогодні вони відправляться в музей, де зможуть побачити багато цікавого і дізнатися про творчість художників. Вона запросила дітей бути уважними і уважно слухати, оскільки кожен із них буде мати можливість висловити свої думки

про побачене і почуте у цьому закладі культури.

В музеї дітей зустріли екскурсовод і кілька аніматорів, які в ігровій формі проводили екскурсію. Початок був присвячений розповіді про різні види мистецтва: живопис, скульптура, графіка. Дітям показували картини, скульптури, а також діти мали змогу побачити різні художні стилі. Екскурсовод залучав дітей до активного обговорення, запитуючи, що вони бачать на картинах, які емоції вони відчують, що нагадує їм той чи інший образ.

Далі, щоб зацікавити дітей, влаштували маленьку гру, де кожна дитина мала вибрати картину, яка їй сподобалась найбільше, і разом з вихователем спробувати створити її уявний опис. Це допомогло дітям розвивати уяву та мовлення, а також вчило бачити деталі та вловлювати емоції, що передає мистецький твір.

Після цього діти відвідали зал з інсталяціями, де побачили не тільки класичні роботи, але й сучасні твори мистецтва, де були використані різні матеріали, такі як тканини, метали та навіть природні елементи. Вихователь пояснив, що мистецтво може бути не лише традиційним, але й дуже оригінальним.

На завершення екскурсії дітям запропонували стати «художниками» і намалювати власну картину, яка відображала б їхні враження від побаченого в музеї. Всі малюнки були виставлені в музеї, і кожен дитина отримала маленький диплом художника. Це дозволило дітям відчувати себе справжніми митцями та зберегти пам'ять про цей день.

Екскурсія в музей мистецтва стала не тільки пізнавальною, але й творчою подією для дошкільників. Діти мали можливість побачити багатство та різноманіття мистецтва, зрозуміти, як художники виражають свої думки і емоції через різні техніки, а також попрактикуватися в творчості самостійно.

Далі нами були проведені театралізовані ігри:

Гра № 1 «Добра казка»

Мета: розвивати у дітей фантазію, творче та нестандартне мислення, виховувати любов до казки

Цільова група: 5-6 років

Кількість гравців: необмежена *Необхідні ресурси:* не потребує

Хід гри. В основі казки з трагічним фіналом (наприклад, Снігуронька, Русалочка та ін.). Дітям було запропоновано подумати, як казку можна відтворити за допомогою героїв інших казок, щоб довести історію до щасливого завершення.

Гра № 2 «Лісова казка»

Мета: Розвивати у дітей уяву, творче мислення, підтримувати у дітей інтерес до театральної творчості та веселий настрій.

Цільова група: 5-6 років

Кількість гравців: необмежена

Необхідні ресурси: не потребує

Хід гри. З дітей вибирають лисицю, вовка, зайчиків і їжака. Зайчики бігають навколо вовка. Вовк сидить на стільці. До нього підходить лисиця.

Лисиця: «Вовк, вовк, дай мені зайчика!»

Вовк: – Вибирай, лисиця, майстерно, щоб попався самий смачний! Але спершу закрий очі!

Потім вовк простягає лисиці із зав'язаними очима кольорові олівці. Лисиця тягне будь-який олівець. У якого кролика колір олівця збігається з кольором його одягу, той чи ті кролики втекли від лисиці.

В цей же час з'явився їжачок. – Я допоможу зайцю втекти від розлюченої лисиці! А їжак намагається допомогти зайцю втекти від лисиці, наприклад, будь-яким способом перегороджуючи лисиці прохід. Якщо лисиця спіймає кролика, то лисиця стане кроликом, а кролик – лисицею.

Гра № 3 «Казкові герої»

Мета: розвивати у дітей театральні здібності, виховувати інтерес до казок

Цільова група: 5-6 років

Кількість гравців: необмежена *Необхідні ресурси:* картки з іменами будь - якого відомого казкового персонажа

Хід гри. Гравці розбиваються на пари, після чого кожна дитина жеребом витягає для себе картку з ім'ям якого-то відомого казкового персонажа.

Завдання пари – підготувати та станцювати зустрічний танець цих героїв на очах у всіх, навіть якщо вони з різних казок.

Картки для прикладу: Червона шапочка, сірий вовк, мисливець, Попелюшка, Лисиця, Білосніжка, Гном, Коцій Безсмертний, Мишеня, Царівна Жаба, Дюймовочка, Старий Хоттабич, Колобок, Незнайка, Ромашка, Олена Прекрасна, Чиполіно, Муха Цокотуха, Дідок-павучок, Мауглі, Пантера Багіра, Аліса, Буратіно, Мальвіна, П'єро, пудель Артемон, Карабас-Барабас, Жар-Птах, Коник-Горбунок, Вінні Пух, П'ятачок.

Для старших дітей запропоновані персонажі повинні бути цікавіше і менш відомі.

Зразкові картки: Кукорямбочка, Чарівник лісу, Дух колодязя, Брамбруляк, графиня Маня, таємничі божества Африки, Азії, Індії і т.д.

Гра № 4 «Танець-сценка»

Мета: розвивати музичні, театральні здібності дітей, виховувати естетичний смак.

Цільова група: 5-6 років

Кількість гравців: необмежена

Необхідні ресурси: картки з образами

Хід гри. Усі гравці діляться на дві пари, і кожній парі дають картку із зображенням кожного з них. Діти розподіляють ролі та придумують невелику танцювальну сценку, де їхні герої зустрічаються та розігрують сюжет. Потім покажіть підготовлений танець перед усіма. Картки: Людина і Дракон, Таргани, Радісний слон і метелик, Пташка і кіт, Два зайці граються, Спрут і рибка, Пінгвін і чайка, Павучок і хижий квітка, Пень і молодий росточок,

Щеня і досвідчений пес, Лебеді, Лань і свинка, Півень і курка, Муха і корова, Кінь і вівця.

Отже, формувальний етап експерименту свідчить, що активне використання у навчально-виховному процесі культурних практик дає можливість ефективно формувати творчу спрямованість дошкільника. Впровадження культурних практик сприяли розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку, їх естетичних почуттів, знань та уявлень про предмети, явища, процеси. Хочемо зазначити екскурсія до музею мистецтва для дошкільників стала чудовою можливістю для розвитку культурної обізнаності дітей, їхнього естетичного сприйняття та творчого потенціалу. Через знайомство з різними видами мистецтва, активне обговорення побаченого та участь у творчих завданнях, діти мали змогу не тільки пізнати основи живопису і скульптури, але й розвинути власні уявлення та почуття.

2.3. Аналіз результатів експериментального дослідження

На кінцевому етапі апробації педагогічних умов з метою перевірки їх ефективності у розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку було проведено підсумковий зріз у контрольних та експериментальних групах. Перевірка здійснювалася за допомогою таких самих методів, як і в констатуючому експерименті.

Хоч емоційність культурного сприйняття є характерною особливістю дітей старшого дошкільного віку, але простежити кількісне зростання її питомої ваги на заняттях у підсумковому зрізі дало змогу педагогічне спостереження, результати якого подано у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Підсумковий зріз кількісної характеристика рівнів емоційності культурного сприйняття творів мистецтва дітей старшого дошкільного віку на контрольному етапі дослідження (у %)

Групи/Рівні	Сприйняття творів мистецтва (емоційний компонент)	
	Група №1 (ЕГ)	Група №2 (КГ)
Незадовільна	3%	12%
Посередня	30%	44%
Висока	65%	44%

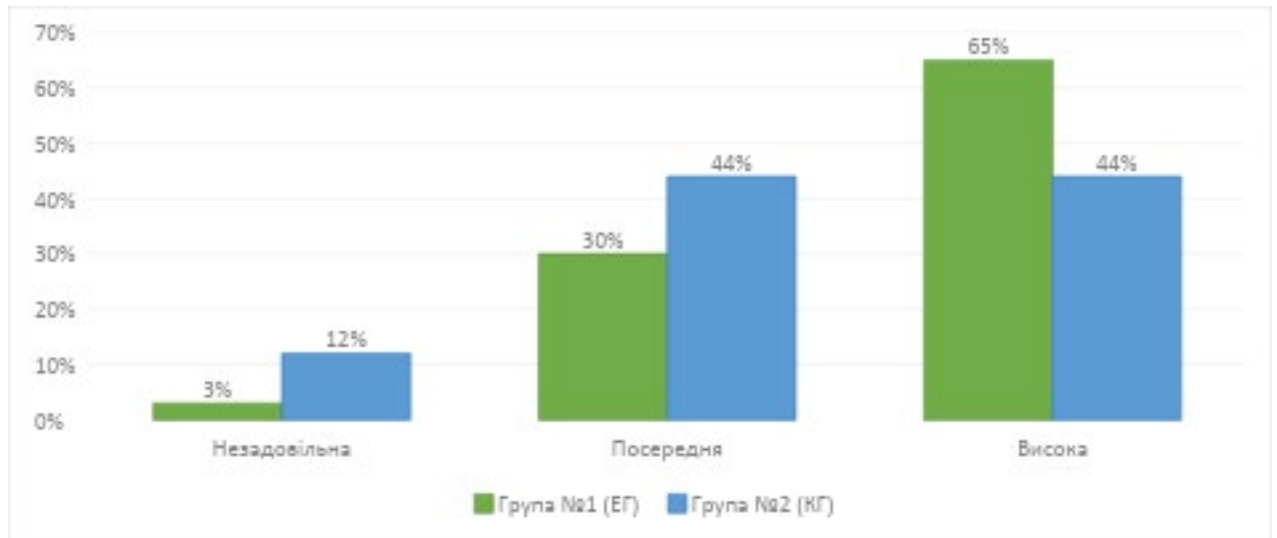

Рис. 2.8. Підсумковий зріз кількісної характеристика рівнів емоційності культурного сприйняття творів дітей старшого дошкільного віку на контрольному етапі дослідження

Цифрові значення, представлені у таблиці 2.6, демонструють, що більшість дітей старшого дошкільного віку, як і до формуючого експерименту, мають високий рівень емоційності. Проте ці показники значно варіюються між групами. Зокрема, завдяки експериментальній методиці лише невелика кількість дітей потрапила до категорії низької емоційності (4% у ЕГ та 11% у КГ). Що стосується середнього рівня емоційності, то він спостерігається у понад 30% дітей експериментальних груп та понад 44% дітей контрольних груп. Таким чином, кількісна різниця між групами становить 10%.

Після формуючого експерименту змінилися показники у визначенні основних мотивів до творчої діяльності дітей експериментальних і контрольних груп, які представлені у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Підсумковий зріз кількісних результатів рівнів мотивації дітей старшого дошкільного віку до впровадження культурних практик на контрольному етапі дослідження (у %)

Класи/Рівнів	Мотиваційний компонент	
	Група №1 (ЕГ)	Група №2 (КГ)
Незадовільна	16%	20%
Посередня	37%	41%
Висока	47%	39%

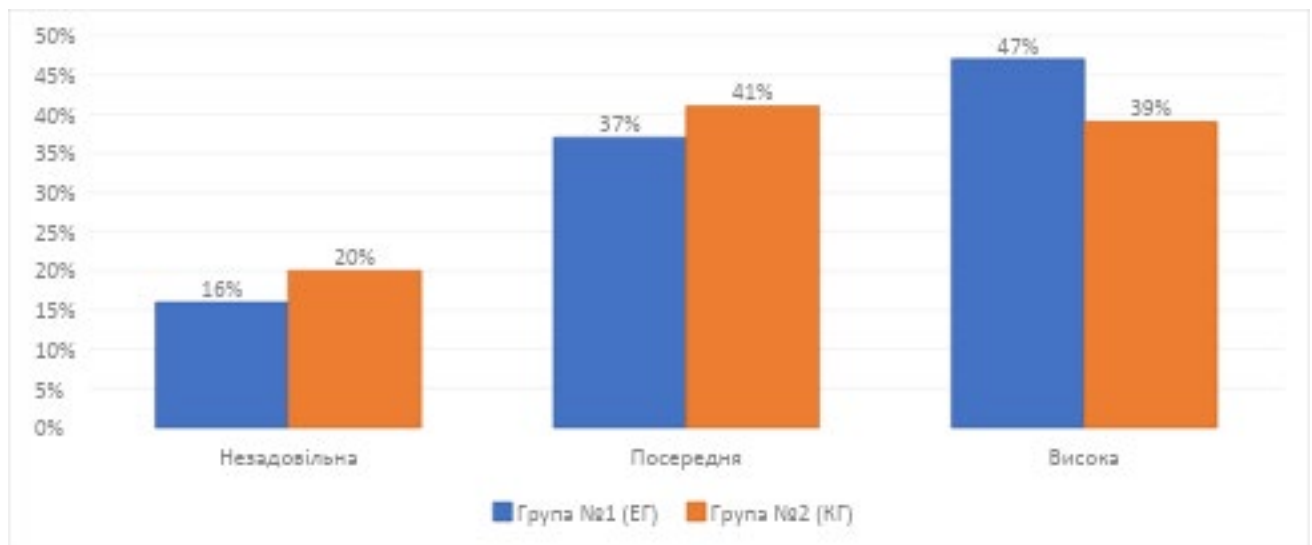

Рис. 2.9. Підсумковий зріз кількісних результатів рівнів мотивації дітей старшого дошкільного віку до впровадження культурних практик на контрольному етапі дослідження

Як показує таблиця 2.7, в результаті формуючого експерименту кількість дітей експериментальної групи, які отримали високу оцінку мотивації до впровадження культурних практик, збільшилася в середньому на 3% порівняно з констатуючим експериментом, тоді як у контрольній групі

ці показники залишилися на тому ж рівні. У експериментальній групі цей відсоток збільшився на 7%, а в контрольній – лише на 3%. Варто відзначити, що в усіх групах (як експериментальних, так і контрольних) підсумковий зріз показав зменшення кількості дітей з незадовільною оцінкою мотивації до впровадження культурних практик, причому в експериментальній групі цей показник був нижчий на кілька відсотків, ніж у контрольній групі.

Як видно, традиційна методика впровадження культурних практик не є достатньо ефективною у формуванні мотивів, які спонукатимуть дітей до творчої діяльності, оскільки вона більше орієнтована на вивчення основ творчого мистецтва та виконавчої діяльності.

Підсумковий зріз оцінки робіт, виконаних на основі тестових завдань за когнітивним критерієм розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку показано у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Результати розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку за когнітивним критерієм на контрольному етапі дослідження (у %)

Група/Рівні	Когнітивний критерій	
	Група №1 (ЕГ)	Група №2 (КГ)
Незадовільна	12%	26%
Посередня	51%	47%
Висока	37%	27%

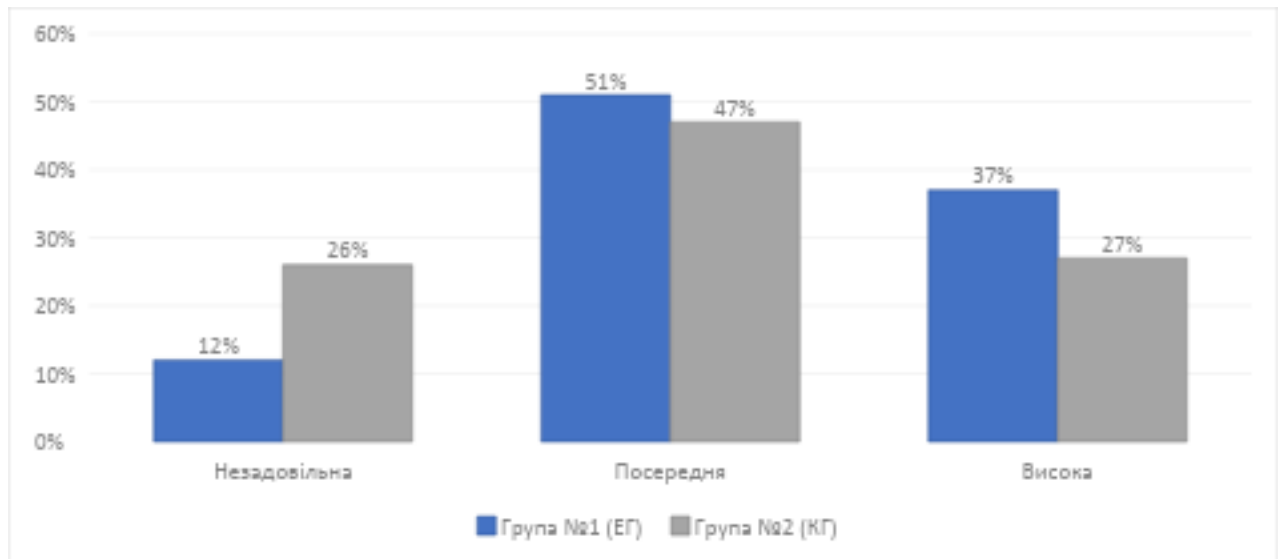

Рис. 2.10. Результати розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку за когнітивним критерієм на контрольному етапі дослідження

Як свідчить інформація у таблиці 2.8, кількість дітей, які отримали незадовільну оцінку за роботи в тестуванні, значно нижча в експериментальній групі порівняно з контрольною групою – 12% в ЕГ і 26% в КГ. Різниця у кількості дітей із посередньою оцінкою між групами також дещо менша, і в середньому вона складає 50%.

Проте показники по групах суттєво не відрізняються, хоча в експериментальній групі кількість дітей із посередньою оцінкою тестових завдань трохи вища, ніж у контрольній.

Подібна ситуація спостерігається і в високому оці: більша кількість робіт дітей експериментальної групи оцінена високо, складаючи в середньому 37% в ЕГ і 27% у КГ. Що свідчить про результативність проведеної роботи в групі.

Підсумковий зріз зміни результатів оцінки робіт, виконаних на основі серії завдань за діяльнісним критерієм розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку показано у таблиці 2.9. Він також є достатньо переконливим.

Таблиця 2.9.

Підсумковий зріз кількісних результатів за діяльнісним критерієм розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку (у %)

Групи/Рівні	Діяльнісний критерій	
	Група №1 (ЕГ)	Група №2 (КГ)
Незадовільна	12%	26%
Посередня	51%	47%
Висока	37%	28%

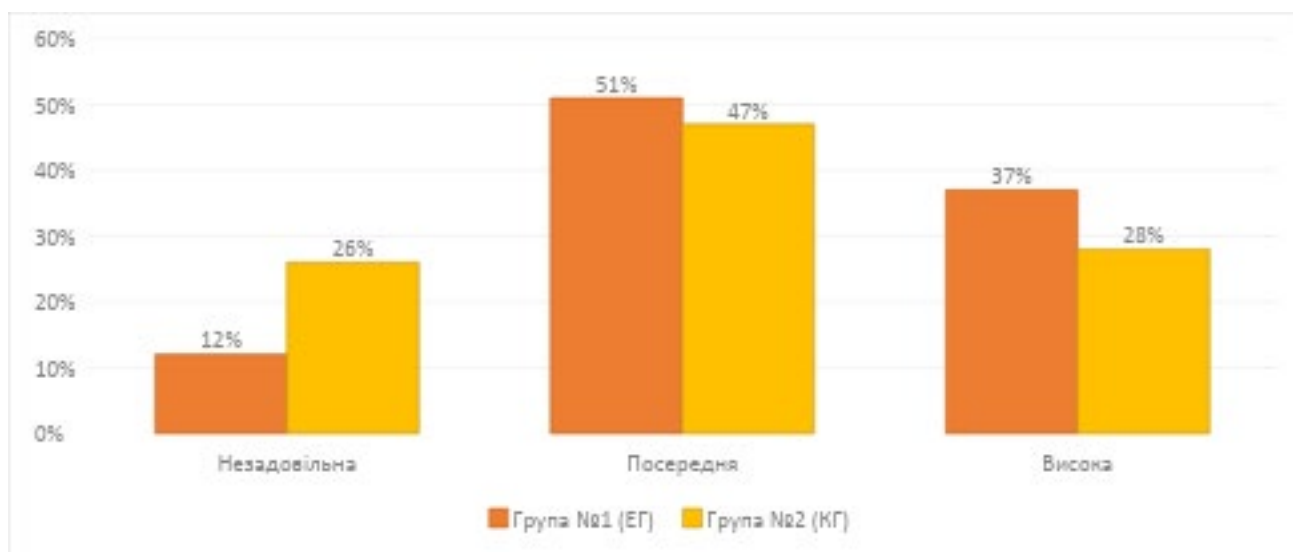

Рис. 2.11. Підсумковий зріз кількісних результатів за діяльнісним критерієм розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку

Як видно з таблиці 2.9, кількість дітей, які отримали незадовільну оцінку за всю серію завдань, значно нижча в експериментальній групі порівняно з контрольною, і складає в середньому 12% в ЕГ та 26% в КГ. Різниця в кількості дітей, які отримали посередню оцінку, також помітна, і в середньому становить 51% в ЕГ і 47% в КГ. Однак показники по групах суттєво не відрізняються, хоча в експериментальній групі кількість дітей з посередньою оцінкою трохи менша, ніж у контрольній. У високому оці більша кількість робіт дітей експериментальної групи отримала високу оцінку, складаючи в середньому 37% в ЕГ і 28% в КГ.

Зіставивши цифрові дані, можна побачити, що найбільша кількість дітей у обох групах отримала посередню оцінку. Розподіл дітей за рівнями та критеріями розвитку культурної обізнаності після формуючого експерименту, завдяки впровадженню культурних практик, показано в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Підсумковий зріз кількісної характеристики за рівнями і критеріями розвитку культурної обізнаності за допомогою впровадження культурних практик дітей старшого дошкільного віку (у%)

Критерії/Рівні	Емоційний		Мотиваційний		Когнітивний		Діяльнісний		Середнє значення	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Низький	3%	12%	16%	20%	12%	26%	12%	26%	10,75 %	21%
Середній	30%	44%	37%	41%	51%	47%	51%	47%	42,25 %	44,75 %
Високий	65%	44%	47%	39%	37%	27%	37%	28%	46,5%	34,5%

Рис. 2.12. Підсумковий зріз кількісної характеристики за рівнями і критеріями розвитку культурної обізнаності за допомогою впровадження культурних практик дітей старшого дошкільного віку

Порівнюючи дані експериментальної та контрольної груп, наведену в таблиці 2.10, можна відзначити суттєву різницю у показниках кожного з рівнів та критеріїв розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку в результаті впровадження культурних практик. Ця різниця свідчить про те, що кількість дітей експериментальної групи, які покращили свій рівень розвитку культурної обізнаності завдяки експериментальному навчанню, збільшилася порівняно з початковими даними, тоді як кількість дітей контрольної групи, які досягли підвищення рівня культурної обізнаності внаслідок традиційного навчання, зросла, але незначно.

Так, у середньому майже шоста частина дітей експериментальної групи та чверть дітей контрольної групи мають низький рівень розвитку культурної обізнаності. До середнього рівня належать найбільша кількість дітей, і цей показник складає 42,25% в ЕГ та 44,75% в КГ. Високий рівень розвитку культурної обізнаності досягла майже половина дітей експериментальної групи (46,5%), тоді як лише третина дітей контрольної групи (34,5%) досягла такого ж рівня.

Отримані результати дозволяють зробити висновок, що експериментальна методика творчого спрямування значно підвищила мотивацію дітей до творчості, сприяла розвитку їхньої допитливості та самостійності у творчій діяльності. Це виражалося у вільному виборі засобів та матеріалів для культурних практик, а також у поєднанні різних технік виконання завдань, що продемонстрували діти експериментальної групи під час виконання тестових та творчих завдань. Порівняльний аналіз тестових робіт за якісними показниками діяльнісного критерію дав можливість зробити висновок, що дошкільники високого рівня розвитку культурної обізнаності мають оригінальне художнє мислення, нестандартні дії, розвинену асоціативність, фантазію, а також насичену уяву цікавими художніми образами.

Результати аналізу підтверджують певну відповідність розроблених педагогічних умов реальному навчально-виховному процесу в ЗДО. Отже,

впровадження цих умов у практику управління навчально-виховним процесом при викладанні культурних практик сприяє збагаченню емоційної, мотиваційної та когнітивної сфер дітей, стимулюючи самовираження в практичній творчій діяльності. Це дає можливість досягти більшої ефективності в підвищенні рівня розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку за допомогою культурних практик, що дозволяє перенести ці результати на загальну популяцію.

ВИСНОВКИ

Отже, виявивши фахову літератури з даного питання та проаналізувавши наявні культурні практики в системі роботи з дітьми, можна зробити наступні висновки:

Культурні практики є важливим інструментом у дошкільній педагогіці, який забезпечує гармонійний розвиток дитини. Вони сприяють інтеграції дитини у соціокультурний простір, формуванню її особистісної ідентичності, збагаченню мовного середовища та розвитку соціальних навичок. Подальші дослідження у цій сфері можуть зосереджуватися на розробці нових методик впровадження культурних практик у освітній процес, з урахуванням сучасних викликів та змін у суспільстві. Дослідження культурних практик у дошкільній педагогіці виявляють їхню ключову роль у формуванні особистості дитини, сприяючи розвитку її культурної ідентичності, когнітивних, соціальних та емоційних навичок. Ці практики не лише зберігають та передають культурну спадщину, але й забезпечують інклюзивність в освіті, підготовлюючи дітей до життя в мультикультурному світі.

У старших дошкільників різко зростає потреба в спілкуванні з однолітками. Для неї дуже важлива оцінка дітей. Діти уникають поведінки, яка викликає заперечення з боку інших дітей. Формувати навички спілкування, елементи мовленнєвого етикету: вітання, прощання, називання інших по імені тощо. Діти цього віку самостійні та активні. Це проявляється в самостійному вирішенні завдань, що виникають під час гри, виборі ігрової теми, опитуванні та судженні. З п'яти років починає формуватися схильність до певних видів діяльності, інтерес до пізнання світу не в цілому, а в окремих його областях. До цього ж періоду відносяться перші переконливі прояви раннього розвитку здібностей та обдарованості (художньої, математичної, академічної тощо).

Формування культурної обізнаності у дітей старшого дошкільного віку є важливим напрямом діяльності ЗДО. Сучасні культурні практики сприяють

розвитку соціальних навичок, емоційного інтелекту та моральних цінностей дітей. Проте їх ефективне впровадження потребує системного підходу, якісного методичного забезпечення, підготовки педагогів та активної співпраці з батьками. Вирішення існуючих проблем дозволить значно покращити рівень культурної обізнаності дітей та сприятиме формуванню гармонійної особистості.

Нами проведене експериментальне дослідження, спрямоване на виявлення рівня культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку за допомогою впроваджених культурних практик. Дослідження проведене у ЗДО «Росинка». Для проведення експерименту було залучено 30 дітей старшого дошкільного віку, 4 вихователі, 2 помічники вихователя, психолог, 30 батьків дітей.

На етапі констатуючого дослідження ми з'ясували, що більшість дітей старшого дошкільного віку відрізняються високою емоційністю. У експериментальній групі (ЕГ) незадовільна оцінка становила 15%, а в контрольній групі (КГ) – 15%. Посередню оцінку отримали 37% дітей у ЕГ і 38% у КГ. Високу оцінку отримали 46% респондентів в ЕГ та 48% в КГ. Ці показники в обох групах є майже однаковими. Для дітей старшого дошкільного віку найбільше значення мав оцінювальний фактор, який був домінуючим (67% в ЕГ і 62% в КГ). На другому місці знаходиться мотив бажання навчитися виконувати акторські ролі (80% в ЕГ і 78% в КГ). На третьому місці – мотив зацікавленості в заняттях культурними практиками (81% в ЕГ і 80% в КГ). Мотив похвали займає останнє місце (16% в ЕГ і 14% в КГ).

Рівень розвитку культурної обізнаності за когнітивним критерієм переважно низький. До середнього рівня віднесено 42% дітей в ЕГ і 41% у КГ, а високий рівень мають лише 26% дітей експериментальної групи та 24% контрольної. Низький рівень мають 32% дітей в ЕГ і 35% у КГ. За результатами констатуючого експерименту можна зробити висновок, що діти старшого дошкільного віку з низьким і середнім рівнями розвитку культурної

обізнаності потребують цілеспрямованого педагогічного впливу з боку вихователя, тоді як дошкільники високого рівня потребують ефективного педагогічного керівництва їхньою навчальною діяльністю.

Формувальний етап експерименту свідчить, що активне використання у навчально-виховному процесі культурних практик дає можливість ефективно формувати творчу спрямованість дошкільника. Впровадження культурних практик сприяли розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку, їх естетичних почуттів, знань та уявлень про предмети, явища, процеси. Хочемо зазначити екскурсія до музею мистецтва для дошкільників стала чудовою можливістю для розвитку культурної обізнаності дітей, їхнього естетичного сприйняття та творчого потенціалу. Через знайомство з різними видами мистецтва, активне обговорення побаченого та участь у творчих завданнях, діти мали змогу не тільки пізнати основи живопису і скульптури, але й розвинути власні уявлення та почуття.

На кінцевому етапі апробації педагогічних умов з метою перевірки їх ефективності у розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку було проведено підсумковий зріз у контрольних та експериментальних групах. Як нами було зазначено, що кількість дітей, що отримали незадовільну оцінку за роботи в тестуванні, значно нижча в експериментальній групі порівняно з контрольною – 12% в ЕГ і 26% в КГ. Різниця у кількості дітей з посередньою оцінкою між групами також дещо менша, і в середньому вона складає 50%. Проте показники по групах суттєво не відрізняються, хоча в експериментальній групі кількість дітей з посередньою оцінкою тестових завдань трохи вища, ніж у контрольній. Подібна ситуація спостерігається і в високому оці: більша кількість робіт дітей експериментальної групи оцінена високо, складаючи в середньому 37% в ЕГ і 27% в КГ. Також кількість дітей, що отримали незадовільну оцінку за всю серію завдань, значно нижча в експериментальній групі порівняно з контрольною, і складає в середньому 12% в ЕГ та 26% в КГ. Різниця в кількості дітей, що отримали посередню оцінку, також помітна, і в

середньому становить 51% в ЕГ і 47% в КГ. Однак показники по групах суттєво не відрізняються, хоча в експериментальній групі кількість дітей з посередньою оцінкою трохи менша, ніж у контрольній. У високому оці більша кількість робіт дітей експериментальної групи отримала високу оцінку, складаючи в середньому 37% в ЕГ і 28% в КГ.

Результати аналізу підтверджують певну відповідність розроблених педагогічних умов реальному навчально-виховному процесу в ЗДО. Отже, впровадження цих умов у практику управління навчально-виховним процесом при викладанні культурних практик сприяє збагаченню емоційної, мотиваційної та когнітивної сфер дітей, стимулюючи самовираження в практичній творчій діяльності. Це дає можливість досягти більшої ефективності в підвищенні рівня розвитку культурної обізнаності дітей старшого дошкільного віку за допомогою культурних практик, що дозволяє перенести ці результати на загальну популяцію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвський Б. М. Проблеми готовності шестирічних дітей до навчання в школі. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць; редкол. В. В. Кузьменко (голова та ін.)*. Херсон : РПО, 2010. Вип. 5. С. 6–9.
2. Бабенко Н. А. Культурна обізнаність як компонент виховання дошкільників. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 3. С. 27-34.
3. Биков В. Ю. Культурна освіта в сучасному суспільстві. Київ : Освіта, 2018.
4. Ващенко Л. В. Формування національної самосвідомості дітей старшого дошкільного віку засобами українського фольклору. *Вісник Черкаськ. кн-ту*. 2010. № 204. С. 15-21.
5. Головань Н. О. Вікові особливості дітей шестирічного віку та їх діагностика. *Навчання і виховання шестирічних першокласників*. Київ, 1999. С. 45-77.
6. Гуменюк В. А. Соціокультурні аспекти виховання. Львів : Світ, 2020.
7. Дворак І. О. Педагогічні умови сприймання різних видів і жанрів образотворчого мистецтва. *Гуманізація навчально–виховного процесу: Наук.–метод. зб. Вип. XV. Слов'янськ : ІЗМН–СДПІ, 2002. С. 246–249.*
8. Денисенко О. М. Інтеркультурна освіта в дошкільних навчальних закладах. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2013. № 126. С. 138-143.
9. Доронова Т. Н. Образотворча діяльність і естетичний розвиток дошкільників: *методичний посібник для вихователів дошкільного навчального закладу*. Київ, 2008. 189 с.
10. Дронова О. О. Дитячий малюнок як засіб збагачення педагогічної компетентності батьків. *Вісн. Глухів. держ. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки*. Вип. 2. Глухів : ГДПУ, 2003. С. 45–50

11. Дубровіна І. В. Організація шкільного лялькового. *Мистецтво та освіта*. 2016. № 4. С. 35-39.
12. Дьюї Дж. Моя педагогічна віра. *Вільне виховання*. № 1. С. 3-16.
13. Єніна Л. Театр і діти. *Дошкільне виховання*. 2007. № 9. С. 28-30
14. Єременко І. Г. Особливості виховання та навчання дітей з порушеннями розумового розвитку. Київ : НДІ педагогіки. 1998.
15. Жученко Є. В. Історико-педагогічний аналіз проблеми взаємодії морального й естетичного феноменів у вихованні особистості. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди»*. Вип. 37 (3), т. II (22). Тематичний вип. «Міжнародні Челпановські психолого-педагогічні читання». 2017. С. 7–14.
16. Завгородня Л. П., Тітаренко С. А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу: навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2010. 319 с.
17. Зелінська К. О. Можливості використання лялькового театру в роботі з розумово відсталими дітьми молодшого шкільного віку. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*. 2012. Вип. 19 (2). С. 81-88.
18. Зозуля А. В. Театралізована діяльність як засіб мовленнєвого розвитку дошкільників. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2015. № 4. С. 151-157.
19. Зубко Л. М. «І...оживають ляльки». *Мистецтво в школі (музика, образотворче мистецтво, художня культура)*. 2012. № 6. С. 5-10.
20. Казмерчук І. Естетичне виховання дошкільників засобами природи. *Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини: зб. наук.-метод. пр.* Житомир, 2012. С. 107 – 110.
21. Коломієць Т. В. Використання музичних традицій у розвитку культурної обізнаності дітей дошкільного віку. *Педагогіка мистецтва*. 2014. №4. С. 22-30.

22. Кононко О. Л. Готовність майбутнього педагога до формування у дошкільників цілісної наукової картини світу. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. пр.: наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Рівне: РДГУ, 2017. Вип. 17 (60). С. 140.*

23. Крутій К. Л. Плани освітньої роботи з дітьми молодшого, середнього і старшого дошкільного віку (на I, II, III квартал). Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2006. 218 с.

24. Куніченко О. В. Виховні можливості мультфільму та їх використання у роботі вихователів дошкільного навчального закладу. *Електронний науково-освітній журнал ВДСПУ «Грані пізнання». № 3 (30). 2014.*

25. Лисенко Г. Л. Формування особистості дитини через культурні практики. Одеса : Астропринт, 2022.

26. Литвиненко О. І. Педагогічні традиції та їхня роль у вихованні. Харків : Факт, 2019.

27. Лохвицька Л. В. Методика дошкільної педагогіки: Тести та завдання для самоконтролю. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна. 2015.

28. Олійник О. М. Театрально-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Волощук В. О., 2017. 163 с.

29. Пигипало Л. П.. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2008. 432 с.

30. Паніна Я. Ф. Теоретичні засади виховання моральних цінностей молодших школярів у процесі сприйняття вистав театру ляльок. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2013. Вип. 17 (2). С. 108-116.*

31. Пасічніченко А. В. Формування соціально-комунікативної компетентності дошкільника засобами ігрової діяльності. *Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи: зб. матеріалів XXI Міжнар. наук.-*

практ. інтернет-конф., 18 лютого 2019 р. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 21. С. 284-287.

32. Пащенко О. І. Мультикультурне виховання у дошкільній освіті. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2016. № 68. С. 174-179.

33. Підкурганна Г.О. Сучасні підходи до художнього розвитку дітей дошкільного віку. *Науковий вісник ПДУ ім. К.Д. Ушинського. Одеса : ПДУ ім. К.Д. Ушинського*, 2000. С. 40-47.

34. Подоляк І. П. Культурні традиції та їхній вплив на виховання дітей. Полтава : Університетська книга, 2018.

35. Руденко Н. Психологічні аспекти розвитку особистості дитини. Донецьк: Наука, 2021.

36. Станіченко О. Ф. Програмно-методичне забезпечення виховання чуйності у дітей дошкільного віку. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі: зб. наук. праць*. Полтава : Видавець Шевченко Р. В., 2018. Вип. 2. С. 157-162.

37. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ : Вища школа, 1993.

38. Тарасенко Г. Формування у дошкільників гуманно-особистісного ставлення до природи: аксіологічний аспект. *Актуальні проблеми дошкілля: зб. наук. праць*. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2012. С. 13 – 20.

39. Товма І. Театр починається з іграшки. Дошкільне виховання. 2008. № 6. С. 16-18.

40. Торошилова Е. М. Розвиток естетичних потреб дітей 3-7 років (теорія і діагностика). Київ :Ділова книга, 2001. 141 с.

41. Ульянова В. С. Дитячий театр ляльок як провідна лінія позакласної роботи у ЗНЗ. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 30. С. 380-388.

42. Федорчук Л. Народна педагогіка у вихованні дітей. Тернопіль : Підручники і посібники, 2017.

43. Чушак Н. Культура пам'яті як чинник розвитку особистості. Київ: Український центр культурних досліджень. 2020.
44. Шевчук А. Дитина у світі культури: орієнтири до освітньої лінії. *Дошкільне виховання*. 2012. № 9 . С. 15 – 21.
45. Шикирінська О. А. Художньо-естетична освіта як невід'ємна складова фахової підготовки майбутнього вчителя початкових класів. *Теорія і методика мистецької освіти : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. Вип. 8 (13). С. 130–134.*
46. Шикирінська О.А. Вплив музичного виховання на формування морально-естетичної культури дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки*. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2019. №74. С. 36–40.
47. Ярошевська Л. В. Музично-естетичне виховання дітей дошкільного віку. *Міжнародні наукові інновації в житті людини. Матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф..* Миколаїв, 2022. С. 484-492.
48. Guri-Rosenblit S. 'Distance education' and 'e-learning': Not the same thing. Sarah Guri-Rosenblit. *Higher Education*. 2005. № 49 (4). P. 467–493.
49. Perry L. W. *The Open University: A Personal Account by the First ViceChancellor*. Milton Keynes: Open University Press, 1976. 280 p.
50. Wolfe C. R. *Learning and Teaching on the World Wide Web (Educational Psychology)*. URL: http://www.amazon.com/Learning-Teaching-World-Educational-Psychology/dp/0127618910/sr=1-25/qid=1170252735/ref=sr_1_25/002-7584631-3852814?ie=UTF8&s=books.